

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – магістр

на тему: **«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ У
СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ»**

«Criminal liability for abuse in the field of official duty activities and professional
activities, related to the provision of public services»

Виконала: студентка ФПвН МП-2
Химичук Анастасія Олександрівна

Керівник: Горох Олексій Петрович
Доцент кафедри кримінального та
кримінального процесуального права

Рецензент: _____

Магістерська робота захищена з
оцінкою «___»

Секретар ЕК _____

«___» _____ 2021 р.

Київ – 2021

Я, Химичук Анастасія Олександрівна, студентка 2 року навчання факультету магістерської програми за спеціальністю «Право», адреса електронної пошти anastasiyakhymychuk@gmail.com

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна/магістерська робота на тему «Кримінальна відповідальність за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого ознайомлена;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck.
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

«12» травня 2021 р.

Химичук А.О.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПУСЛУГ	
1.1. Поняття та місце зловживання у системі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	8
1.2. Види зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	17
РОЗДІЛ ІІ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ	
2.1. Об'єктивні ознаки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України)	
2.1.1. Об'єкт зловживання владою або службовим становищем	24
2.1.2. Об'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем	26
2.2. Суб'єктивні ознаки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України)	
2.2.1. Суб'єкт зловживання владою або службовим становищем	30
2.2.2. Суб'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем	32
2.3. Розмежування складу зловживання владою або службовим становищем із суміжними складами злочинів	35
РОЗДІЛ ІІІ. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ	
3.1. Об'єктивні ознаки зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України)	

3.1.1. Об'єкт зловживання повноваженнями	46
3.1.2. Об'єктивна сторона зловживання повноваженнями	49
3.2. Суб'єктивні ознаки зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України)	
3.2.1. Суб'єкт зловживання повноваженнями	54
3.3.2. Суб'єктивна сторона зловживання повноваженнями	59
3.3. Розмежування складів зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України) із суміжними складами злочинів	61

РОЗДІЛ IV. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ

4.1. Об'єктивні ознаки зловживання впливом (ст. 369-2 Кримінального кодексу України)	
4.1.1. Об'єкт зловживання впливом	67
4.1.2. Об'єктивна сторона зловживання впливом	69
4.2. Суб'єктивні ознаки зловживання впливом (ст. 369-2 Кримінального кодексу України)	
4.2.1. Суб'єкт зловживання впливом	74
4.2.2. Суб'єктивна сторона зловживання впливом	80
4.3. Розмежування складів зловживання впливом із суміжними складами кримінальних правопорушень	83

ВИСНОВКИ	90
-----------------	----

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100
-----------------------------------	-----

ДОДАТКИ	118
----------------	-----

ВСТУП

Актуальність обраної теми пояснюється очевидністю політичних, економічних та соціальних наслідків вчинення корупційних злочинів, - толерування корупції країною призводить до перетворення інституту держави на профанацію. Відтак, існує потреба в досконалому рівні нормативної та доктринальної баз, що стосуються питання відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень, до яких Кримінальний кодекс України відносить зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України) та особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), а також зловживання впливом (ст. 369-2 КК України). Норми, що закріплюють відповідальність зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (окрім зловживання впливом), є загальними, а відповідні діяння можуть бути кваліфіковані за ст. 364, або ст. 364-1, або 365-2 КК України лише за відсутності ознак, передбачених спеціальними щодо них нормами. Таким чином, важливість дослідження обраної теми зумовлене необхідністю правильної кваліфікації діянь, що містять ознаки, сукупність яких характеризують зловживання, передбачені статтями 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України як самостійні склади кримінальних правопорушень, а також діянь, де такі зловживання є способом вчинення кримінальних правопорушень. З огляду на це, *дослідницьке питання*, що порушується у кваліфікаційній роботі, є наступним: якими є особливості кримінально-правової характеристики та кримінально-правової кваліфікації зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг? Відповідно, *метою* дослідження є визначення на основі аналізу нормативної, доктринальної, практичної баз 1) кримінально-правової характеристики зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних

послуг; 2) практичних проблем кримінально-правової кваліфікації зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Предметом дослідження є кримінальна характеристика зловживань у сфері службової діяльності та публічної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг та особливості кримінальної відповідальності за вчинення таких зловживань.

Завданням дослідження є 1) виокремлення характеристики складів зловживань, передбачених статтями 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України, зокрема визначення дискусійних ознак таких зловживань; 2) виокремлення розмежувальних ознак складів зловживань, передбачених статтями 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України з суміжними складами кримінальних правопорушень; 3) виокремлення та розв'язання виявлених під час аналізу практики застосування судами апеляційної інстанції статей 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України проблем кримінально-правової кваліфікації; 4) формування прикладних правил кваліфікації обраних зловживань.

У процесі дослідження було використано аналітичний та системно-структурний методи, які дозволили здійснити якісний аналіз складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 364, 364-1, 365-2, 369-2 КК України, а також систематизувати ці дані; статистичний метод, який було використано під час здійснення аналізу судової практики з досліджуваного питання, а також визначення основних тенденцій застосування статей 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України та обробці отриманих результатів задля формулювання висновків; порівняльно-правовий метод застосовувався при здійсненні порівняльного аналізу

національного законодавства, яке встановлює відповідальність за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, із актами міжнародного права, спрямованими на врегулювання відповідних суспільних відносин; *метод аналізу та синтезу* використовувався під час дослідження юридичної природи зловживань за статтями 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України, співставленні теорії та практики досліджуваного питання, яке реалізується за допомогою аналізу судової практики та доктрини; за допомогою *діалектичного методу* було виокремлено проблемні питання, а також отримано об'єктивні результати дослідження; *формально-юридичний метод* використовувався з метою дослідження структури та змісту норм, які встановлюють кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем.

Теоретичну базу дослідження склали праці таких науковців, як Тютюгін В.І., Дудоров О.О., Навроцький В.О., Савченко А.В., Яциніна М.-М., Хавронюк М.І., Загиней З.А., Андрушко О.В. та інші.

Кваліфікаційна робота складається з аналізу кримінально-правової характеристики зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, та висвітлення проблем їх кримінально-правової кваліфікації в контексті розмежування з кримінальними правопорушеннями, передбаченими ч. 2 ст. 191, ст. 364, ч. 2 ст. 375 КК України у разі, якщо йдеться про зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 219 КК України у разі, якщо йдеться про зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1 КК України), а також кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 368 КК України у разі, якщо йдеться про зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З НАДАННЯМ ПУБЛІЧНИХ ПУСЛУГ

1.1. Поняття та місце зловживання у системі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, об'єднані в Розділі XVII Кримінального кодексу України [1] та визначаються як такі, що є посяганням на

«встановлений порядок реалізації службовими особами своїх повноважень (управлінських функцій) в межах наданих їм прав та покладених на них обов'язків (компетенції), якими заподіюється шкода правам, свободам чи правоохоронюваним (законним) інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, а також авторитету органів влади, об'єднань громадян, суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб, від імені та/або в інтересах яких діють службові особи»[2, с. 279].

В. І. Тютюгін пропонує розподіл аналізованих злочинів на чотири групи залежно від сфери суспільних відносин, якої стосується вчинення кримінального правопорушення. Йдеться про злочини, які є посяганнями на суспільні відносини, що забезпечують нормальну:

1) службову діяльність, яка здійснюється в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших юридичних особах публічного права (статті 364, 365, 368, 368-2, 369, 369-2);

2) службову діяльність, яка здійснюється в юридичних особах приватного права (статті 364-1, 368-3);

3) службову діяльність, яка здійснюється в юридичних особах як публічного, так і приватного права (статті 366, 367, 370);

4) професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, що здійснюється особами, які наділені правом надання таких послуг (статті 365-2, 368-4) [3, с. 17-18].

Водночас нам імпонує більше підхід Хавронюка М.І. та Дудорова О.О., які вужче визначають аналізовану групу правопорушень та слушно зауважують, що з самої назви Розділу XVII КК України випливає, що за сферою суспільних відносин аналізовані кримінальні правопорушення поділяються на протиправні діяння «проти порядку здійснення 1) службової діяльності; 2) професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» [4, с. 765]. При цьому, автори поділяють першу групу правопорушень за суб'єктами, якими можуть виступати а) службові особи юридичних осіб публічного права; б) службові особи юридичних осіб приватного права; в) службові особи юридичних осіб незалежно від форми власності; г) будь-які особи, тобто загальний суб'єкт кримінального правопорушення [4, с. 765]. Другу групу кримінальних правопорушень автори поділяють на ті, де суб'єктом виступають а) особи, що надають публічні послуги; б) будь-які особи, тобто загальний суб'єкт кримінального правопорушення [4, с. 766]. Окрім того, автори також здійснюють розподіл аналізованих кримінальних правопорушень на такі, що є корупційними, а також інші «кримінальні правопорушення проти порядку здійснення службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» [4, с. 766-767].

Відтак, родовим об'єктом групи злочинів, об'єднаних у розділі XVII КК України, є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок здійснення службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Аналіз розділу XVII КК України показує, що норми, які встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є загальними, а

безпосереднім об'єктом аналізованої групи злочинів є встановлений законом порядок діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, організацій, установ та підприємств незалежно від форми власності [5].

Водночас КК України встановлює кримінальну відповідальність за низку протиправних діянь, вчинених у сфері службової діяльності чи професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, безпосереднім об'єктом яких виступають інші суспільні відносини. Такі норми співвідносяться з аналізованими як спеціальні та загальні, оскільки охоплюють додаткові ознаки, що свідчать про посягання на інші, відмінні від безпосереднього об'єкта злочинів, об'єднаних у розділі XVII, суспільні відносини.

На законодавчому рівні об'єктивна сторона кримінальних правопорушень, об'єднаних у Розділі XVII КК України закріплена як у формі діяння, так і у формі бездіяльності. Окрім того, об'єктивна сторона переважної більшості цих кримінальних правопорушень характеризується наявністю безпосереднього зв'язку між протиправним діянням, яке завжди є обумовленим наявністю в особи службового становища чи службових повноважень, та тим, що таке діяння суперечить інтересам служби чи інтересам юридичної особи приватного права [6, с. 277]. Варто зазначити, що Конституційний Суд у своєму рішенні у справі № 1-24/2003 від 30.10.2003 року дійшов висновку щодо того, що:

«службові злочини (за винятком давання хабара) пов'язані зі службовою діяльністю службових осіб, порушенням ними функціональних обов'язків. Діяння, що становлять їх об'єктивну сторону, завжди вчиняються всупереч інтересам служби, тобто є незаконними і такими, що суперечать цілям і завданням, заради яких функціонує апарат управління відповідних органів, підприємств, установ та організацій і для виконання яких службові особи цих апаратів наділяються певними повноваженнями»[7].

Серед аналізованих злочинів матеріальний склад мають ті, що передбачені статтями 364, 364-1, 365, 365-2, 366 (ч. 2), 367 КК України, - ці кримінальні

правопорушення є закінченими з моменту настання наслідків, які перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з протиправним діянням. Решта протиправних діянь, відповідальність за які встановлюється у Розділі XVII КК України (статті 366, 368, 368-2, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370) мають формальний склад, тобто такі злочини вважаються вчиненими незалежно від настання наслідків. До того ж, низка аналізованих злочинів має усічений склад, - статті 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2 КК України [6, с. 281].

Предмет аналізованих правопорушень відрізняється залежно від норми, яка передбачає відповідальність за відповідне протиправне діяння. Так, наприклад, вважається, що злочин, передбачений ст. 364 КК України є безпредметним [8, с. 14], - згідно визначення Бондаренка О. С. безпредметними є такі суспільно небезпечні діяння, предмет яких ані прямо, ані опосередковано не відображений у Кримінальному кодексі [9, с. 58]. І хоча кримінальні правопорушення, передбачені статтями 364, 364-1, 365-2, 369-3 КК України вчиняються з метою отримання неправомірної вигоди, вона не є предметом вчинення цих злочинів на відміну від тих, що передбачені статтями 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370. Предметом злочину, передбаченого ст. 366 КК України є офіційний документ, за ст. 368-5 КК України – активи, вартість яких більше ніж на шість тисяч п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян перевищує законні доходи особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, яка такі активи набула.

Що стосується способу вчинення злочинів, то вважається, що загальним способом вчинення кримінальних правопорушень, об'єднаних у Розділі XVII, виступає дія чи бездіяльність, яка виражається як зловживання [6, с. 279]. Подібну думку висловлює також Мельник М.І., який під час аналізу корупційних правопорушень (зауважимо, що до корупційних належать не всі правопорушення, об'єднані у Розділі XVII КК України) дійшов висновку, що вони вчиняються шляхом зловживання [10, с. 132]. Окрім того, Куц В. та Триньова Я. також

називають корупційні правопорушення зловживаннями та поділяють їх на три групи – службові загального характеру, службові спеціального характеру, а також службові загального і спеціального характеру при наданні публічних послуг [11, с. 36], про що детальніше йдеться у пункті 1.2. Розділу I цього дослідження. Також Тютюгін В.І. та Косінова К.С. підкреслюють, що характеристикою корупційних правопорушень є саме зловживання службовим становищем, а не просто його використання [12, с. 394]. І хоча така теза є слушною, вона не охоплює всіх проявів корупційних правопорушень, наприклад таких, де особа не обов'язково повинна мати службове становище (наприклад, ст. 369-2 КК України).

У ст. 364 КК України йдеться про «використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби», у ст. 364-1 – «використання всупереч інтересам юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми службовою особою такої юридичної особи своїх повноважень», у ст. 369-2 – «пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди». Водночас варто зауважити, формулювання «зловживання службовим становищем» та «зловживання повноваженнями» не є тотожними не лише через те, що вони стосуються службових осіб юридичних осіб різних форм власності (перше формулювання стосується службових осіб юридичних осіб публічного права, а друге – службових осіб юридичних осіб приватного права) - стаття 1 Закону України «Про запобігання корупції» [13] надає визначення поняття «корупція», яке охоплює використання службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей, з чого випливає, що поняття «зловживання службовим становищем» є ширшим та включає в себе поняття «зловживання повноваженнями». Такої ж думки дотримуються Савченко А.В. та Шуляк Ю.Л., які співвідносять поняття «службове становище» як таке, що є ширшим та включає в себе «службові повноваження» [2, с.283].

Втім, кримінальне законодавство України не містить визначення поняття «зловживання». Водночас академічний тлумачний словник української мови визначає «зловживати» як «вживати, використовувати що-небудь на зло або шкоду комусь»[14]. Що стосується безпосередньо правової площини, то науковці зазвичай використовують термін «зловживання правом». Найбільш доцільною в цьому контексті вбачається думка М.І. Козюбри, який наголошує на тому, що зловживання правом є «своєрідним спотворенням права» [15, с. 75]. Козюбра М.І. наголошує, що «у цьому разі особа надає своїм діям повну видимість юридичної правильності, використовуючи насправді свої права, окремі норми та інститути права в цілях, які є протилежними тим, що переслідує саме право» [15, с. 75].

Інший науковець, О.Ф. Скакун, вважає, що зловживання правом є «особливим видом правової поведінки, який полягає у використанні громадянами своїх прав у недозволені способи, що суперечать призначенню права, внаслідок чого завдаються збитки (шкода) суспільству, державі, окремій особі» [16, с. 427]. Він поділяє зловживання правом на «такі, що не характеризуються явною протиправністю - виражається в соціально шкідливій поведінці уповноваженої особи, яка спирається на належне їй суб'єктивне право», а також на «такі, що характеризуються явною протиправністю, тобто такі, що належать до розряду правопорушень - виражається у виході особи за межі встановленого законом обсягу суб'єктивного права, що спричиняє перекинування призначення права» [16, с. 428]. В аспекті останнього визначення доцільним буде зазначити думку О. Андрушко, який дотримується концепції, яка полягає в тому, що зловживання правом є «неправомірною поведінкою і являє собою окремий вид (форму) правопорушення» [17].

Окрім того, ст. 22 Закону України «Про запобігання корупції», який поширюється на осіб, які є суб'єктами низки злочинів, об'єднаних у розділі XVII КК України (364, 364-1, 365-2, 368-369-2 КК України), хоч і не надає визначення

поняття «зловживання», однак прередбачає, що таким особам «забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах».

Варто також згадати слушну думку М.-М. Яциніної, яка вважає, що зловживання, однак у разі, якщо його суб'єктом виступає службова особа, за своєю суттю виступає використанням службовою особою своїх повноважень «з порушенням встановленого порядку їх реалізації» [18, с. 188].

Найбільше нам імпонує позиція авторів проекту нового Кримінального кодексу України, які визначають зловживання як «використання влади, службових, професійних чи інших повноважень або юридично значущого становища на шкоду правомірним інтересам іншого суб'єкта права» [19, с. 8]. На нашу думку, такий підхід найбільш чітко окреслює поняття «зловживання», однак не охоплює випадки, коли суб'єктом зловживання є особа, що не має таких повноважень чи становища (наприклад, ст. 369-2 КК України).

Відтак, зі змісту теоретичної бази та положень КК України можна дійти висновку, що зловживання в контексті кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за вчинення правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, виникає у разі, якщо в процесі реалізації прав, наданих у зв'язку з займаною посадою, особа виходить за їх (прав) межі, а також у разі здійснення протиправного впливу на таких осіб.

Таким чином, зловживання як елемент складу злочину є способом його вчинення у разі, якщо протиправне діяння містить інші, передбачені кримінальним

законодавством, ознаки. Більше того, він є обов'язковою його ознакою у разі, якщо це прямо передбачено кримінальним законодавством [20, с. 248].

Що стосується суб'єкта складів злочинів, об'єднаних у Розділі XVII КК України, то більшість із них передбачають наявність спеціального суб'єкта, - згідно положень Розділу XVII КК України серед аналізованих складів злочинів загальний суб'єкт передбачений лише складами кримінальних правопорушень, відповідальність за вчинення яких закріплюється у частинах 1, 2 статей 368-3 та 368-4 (у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає в пропозиції, обіцянці чи наданні неправомірної вигоди), а також статтях 369, 369-2, 369-3 КК України. Решта складів кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, передбачають наявність спеціального суб'єкта.

З тексту примітки до ст. 364 КК України випливає, що суб'єктом злочинів за статтями 364, 364-2, 365, 366-2, 366-3, 368 (у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає в одержанні неправомірної вигоди) є спеціальний суб'єкт - службова особа. Текст примітки також містить визначення поняття «службова особа». Втім, не всі законодавчі формулювання вказаних протиправних діянь оперують цим поняттям. Так, наприклад, у статті 364-2 йдеться про народного депутата, а в статтях 366-2 та 366-3 – про осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. При цьому, згідно п. 3 примітки до ст. 368 народний депутат є службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище. Тобто суб'єктами злочинів за статтями 364, 364-2, 365, 366-2, 366-3, 368 КК України є службові особи юридичних осіб публічного права.

Водночас із тексту статей 364-1, 368-3 (ч. 1 та ч. 2 – у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає у проханні надання неправомірної вигоди) випливає, що суб'єктом цих злочинів є також службова особа, однак юридичної особи

приватного права. Службовими особами юридичних осіб приватного права є особи, які в юридичних особах приватного права незалежно від організаційно-правової форми постійно чи тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій [21, с. 173-174], або ж виконують такі функції за спеціальним повноваженням.

При цьому, формулювання статей 366, 367 та 370 КК України також передбачає наявність спеціального суб'єкта – службової особи, однак законодавець не вказує юридичної особи якої форми власності, з чого випливає, що суб'єктом вказаних злочинів можуть бути службові особи юридичних осіб як приватної, так і публічної форм власності.

Що стосується складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 365-2, частинами 3 та 4 ст. 368-4, а також частинами 1 та 2 ст. 368-4 у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає в проханні надання неправомірної вигоди, то суб'єктами вказаних злочинів є особи, що мають повноваження надавати публічні послуги.

Здебільшого суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, характеризується наявністю умислу. Винятком є злочин, передбачений ст. 367 КК України (службова недбалість), - психічне ставлення особи при здійсненні відповідного протиправного діяння характеризується необережністю (кримінальна протиправна самовпевненість, або ж кримінальна протиправна недбалість). При цьому, наявність прямого умислу як обов'язкової ознаки злочину притаманна кримінальним правопорушенням, відповідальність за які встановлена статтями 366, 368, 368-3, 368-4, 369, 369-2, 370 КК України як таким, що мають формальний склад. Окрім того, з прямим умислом також вчиняються злочини, передбачені статтями 364, 364-1, 365-2, 369-3 КК України, - на це вказує законодавче

формулювання тексту статей, які прямо вказують на наявність у суб'єктів цих злочинів мети у формі отримання неправомірної вигоди [22, с. 200, 204, 208, 250].

Відтак, зловживання вважається загальним способом вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. У низці випадків (статті 364, 364-1, 365-2, 369-2 КК України) зловживання як спосіб вчинення кримінального правопорушення виступає обов'язковою ознакою складу такого правопорушення. У контексті Розділу XVII КК України поняття «зловживання» можна визначити як протиправне діяння, вчинене суб'єктом зловживання у процесі реалізації прав, а саме виходу за межі таких прав, які особа має у зв'язку з тим, що вона є службовою особою, або обіймає посаду, пов'язану з наданням публічних послуг. Зловживання як спосіб вчинення кримінального правопорушення також має місце у разі, якщо третя особа здійснює неправомірні дії, зокрема протиправний вплив, спрямовані на отримання неправомірної вигоди у зв'язку з тим, що особа, щодо якої такі дії було здійснено, уповноважена на прийняття рішень у зв'язу зі службовою діяльністю чи професійною діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг.

1.2. Види зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг

Як уже зазначалося, КК України встановлює відповідальність за низку кримінальних правопорушень за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, - кримінальні правопорушення, що можуть бути вчинені шляхом зловживання службовою особою службовим становищем, - ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК

України, а також ті, що безпосередньо є зловживаннями – ст. 364, 364-1, 365-2, 369-2 КК України.

У першому випадку йдеться про складні одиничні злочини, тобто такі, що «складаються з двох або більше умисних злочинних діянь, і які при відокремленому їх розгляді утворюють самостійні склади злочинів, і в той же час, посягають на один об'єкт кримінально-правової охорони»[23]. Так, наприклад, ч. 2 ст. 191 КК України фактично встановлює відповідальність за два протиправні діяння - привласнення, розтрату майна або заволодіння ним (основне діяння) та зловживання службовим становищем (допоміжне, тобто кваліфікуюче діяння).

Перш за все, усі перелічені кримінальні правопорушення, які вчиняються шляхом зловживання службовою особою службовим становищем, об'єднує те, що змістом вказаних кримінальних правопорушень є протиправні дії з майном, - диспозиції статей 262, 308, 312, 313, 357 та 410 встановлюють відповідальність за «викрадення, привласнення, вимагання» різного виду майна, а диспозиція ст. 191 – за його «привласнення, розтрату або заволодіння». Окрім того, суб'єктом злочину в таких випадках виступає виключно службова особа, оскільки згідно примітки до ст. 45 КК України такі злочини є корупційними.

Безпосередньо зловживання передбачені Особливою частиною КК України як самостійні посягання [24], тобто є одиничними злочинами. Основною спільною ознакою цих злочинів є те, що вони спрямовані на отримання неправомірної вигоди, яка водночас виступає предметом аналізованих кримінальних правопорушень (крім ст. 364 КК України). Окрім того, описані діяння (крім ст. 369-2 КК України) вважаються злочинами лише за умов завдання істотної шкоди охоронюваному законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Окрім того, сама конструкція норм, що закріплюють відповідальність за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, передбачає, що вони (зловживання) можуть виражатись у таких формах:

- 1) зловживання владою (ст. 364 КК України);
- 2) зловживання службовим становищем (ст. 364 КК України);
- 3) зловживання повноваженнями (статті 364-1, 365-2 КК України);
- 4) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Зі згаданої вище класифікації корупційних правопорушень, сформованих Куц В. та Триньовою Я. можна дійти висновку, що автори вважають, що кримінальні правопорушення, передбачені статтями 364 та 364-1 КК України належать до службових зловживань загального характеру, ст. 365-2 КК України – зловживання загального і спеціального характеру під час надання публічних послуг, а ст. 369-2 розглядається як такий, що утворює необхідну співучасть у деяких із службових зловживань спеціального характеру [11, с. 36]. На нашу думку, така класифікація є недостатньо чіткою та не охоплює усі випадки зловживання впливом, зокрема такі, коли суб'єкт цього кримінального правопорушення не є службовою особою. Відтак, ми пропонуємо наведену нижче класифікацію.

Кримінальні правопорушення, відповідальність за які встановлена статтями 364, 364-1 та 365-2 КК України, є суміжними – вони мають низку ознак, однак встановлюють відповідальність за вчинення протиправних діянь суб'єктами, що виконують різні функції, а отже такі норми не перебувають у відносинах конкуренції. Що стосується кримінального правопорушення, відповідальність за яке передбачена у ст. 369-2 КК України (зловживання впливом), то таке протиправне діяння має абсолютно відмінні від інших зловживань ознаки. Відтак,

аналізовані кримінальні правопорушення за ознакою зловживання як способу їх вчинення можна поділити на а) службові зловживання (ст. 364 та ст. 364-1 КК України); б) зловживання у сфері надання публічних послуг (ст. 365-2 КК України); в) зловживання з боку третіх осіб, що мають дійсний чи вдаваний вплив на прийняття рішень особами, уповноваженими на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування (ст. 369-2 КК України). За ознаками об'єктивної сторони такі кримінальні правопорушення можна поділити на 1) службові зловживання (статті 364, 364-1 та 365-2 КК України) [18, с. 185-188]; 2) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Що стосується розмежування злочинів, що вчиняються шляхом зловживання службовою особою службовим становищем та службових злочинів, найбільш вичерпною в цьому контексті є постанова ВСУ у справі № 5-27кс12 від 07.02.2013, яка стосується розмежування складів заволодіння майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України) та зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), однак вичерпно пояснює різницю між аналізованими видами зловживань:

«При кримінально-правовій оцінці діянь, які одночасно посягають і на власність і на належний порядок здійснення службової діяльності, слід виходити передусім із головного об'єкта конкретного посягання, визначившись із метою, мотивом злочинного діяння, спрямуванням основних зусиль винного та врахувавши законодавчо встановлені ознаки відповідних злочинів. При цьому, якщо зловживання службовою особою своїм службовим становищем виступає способом заволодіння майном підприємства, при якому винний незаконно вилучає його з наявних фондів та безоплатно привласнює, використовуючи своє службове становище як спосіб такого заволодіння, то має місце спеціальний склад службового зловживання, який належить кваліфікувати за ст.191 КК. Якщо ж службове зловживання не супроводжується заволодінням майном, не пов'язане з протиправним вилученням та безоплатним обертанням майна у свою власність, а призвело до здобуття іншої вигоди (корисливий мотив або інші особисті інтереси), яка не входить до складу об'єкта посягання, то має місце склад злочину, передбачений ст.364 КК» [25].

Таким чином, критерієм розмежування зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаних із наданням публічних послуг, та

злочинів, вчинених шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, є наявність додаткових ознак, таких, як, наприклад, посягання на відносини власності. Тобто норми, які закріплюють відповідальність за службові злочини, є загальними, а кримінальна відповідальність за вчинення таких кримінальних правопорушень настає у разі, якщо відповідне протиправне діяння не охоплюється спеціальними нормами.

Відтак, зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, можна поділити на:

- 1) службові зловживання (ст. 364, 364-1, 365-2 КК України);
- 2) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

***

Отже, зловживання, за визначенням Тютюгіна В.І., виступає загальним способом вчинення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Водночас у чотирьох випадках законодавець дає пряму вказівку на те, що зловживання виступає обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення. Йдеться про зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України) та особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), а також зловживання впливом (ст. 369-2 КК України). Таке законодавче формулювання статей, що закріплюють відповідальність за кримінальні правопорушення, де зловживання виступає способом їх вчинення як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складів правопорушень дає можливість виокремити такі форми зловживань, як:

- 1) зловживання владою (ст. 364 КК України);
- 2) зловживання службовим становищем (ст. 364 КК України);
- 3) зловживання повноваженнями (ст. 365-2 КК України);
- 4) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Між тим, не всі аналізовані кримінальні правопорушення мають інші, окрім способу вчинення, спільні ознаки. Так, наприклад, зловживання, передбачені статтями 364, 364-1 та 365-2 КК України, за своєю суттю передбачають тотожні діяння, однак вчинені суб'єктами, які виконують різні функції (службова особа юридичної особи публічного права - ст. 364 КК України, службова особа юридичної особи приватного права - ст. 364-1 КК України, особа, що надає публічні послуги – ст. 365-2 КК України). М.-М. Яциніна називає такі зловживання *службовими*. Що стосується зловживання впливом (ст. 369-2 КК України), то воно є самостійним видом зловживання, оскільки не має суміжних із службовими зловживаннями ознак.

Окрім того, Кримінальний кодекс України також встановлює відповідальність низку правопорушень, вчинених шляхом зловживання службовим становищем. Здебільшого норми, що закріплюють відповідальність за такі кримінальні правопорушення, співвідносяться із тими, що закріплюють відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, як спеціальні та загальні. Основною характерною розмежувальною ознакою у такому разі виступає об'єкт посягання – у разі вчинення кримінального правопорушення шляхом зловживання службовим становищем об'єктом посягання виступають як відносини власності, так і суспільні відносини, що забезпечують належний порядок здійснення службової діяльності.

Втім, аналіз законодавчої та доктринальної баз демонструє відсутність визначення поняття «зловживання». Тому ми пропонуємо у контексті кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної

діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, визначати зловживання як протиправне діяння, вчинене суб'єктом зловживання у процесі реалізації прав, а саме виходу за межі таких прав, які особа має у зв'язку з тим, що вона є службовою особою, або обіймає посаду, пов'язану з наданням публічних послуг, а також як протиправне діяння у разі, якщо третя особа здійснює неправомірні дії, зокрема протиправний вплив, спрямовані на отримання неправомірної вигоди у зв'язку з тим, що особа, щодо якої такі дії було здійснено, уповноважена на прийняття рішень у зв'язку з її службовою діяльністю чи професійною діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг.

РОЗДІЛ II. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ВЛАДОЮ АБО СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

2.1. Об'єктивні ознаки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України)

2.1.1. Об'єкт зловживання владою або службовим становищем

Родовим об'єктом групи злочинів, до яких, зокрема, входить зловживання владою або службовим становищем, є суспільні відносини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Серед аналізованих підходів до визначення основного безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 364 Кримінального кодексу України, не було виявлено істотних відмінностей. Так, наприклад, М. -М. Яциніна під основним безпосереднім об'єктом зловживання владою або службовим становищем розуміє «суспільні відносини щодо правильної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, підприємств, установ, організацій державної форми власності» [26, с. 188]. Такої ж думки дотримується Савченко А.В. [27, с. 88]. Однак, на нашу думку, більш доцільним є підхід Навроцького В.О. щодо визначення об'єкта злочину, передбаченого ст. 364 КК України: «суспільні відносини, які виникають з приводу забезпечення виконання службовими особами своїх функцій лише в інтересах служби, виступають основним об'єктом цього злочину» [8, с. 68]. Наведена дефініція найбільш точно відповідає науці кримінального права, згідно якої саме «основний безпосередній об'єкт визначає те, заради чого створена кримінально-правова норма, відображає основний зміст і суспільну небезпеку передбаченого нею кримінального правопорушення» [4, с. 153].

Поряд із основним безпосереднім об'єктом зловживання владою або службовим становищем слід виділити додатковий безпосередній. Виходячи з законодавчого формулювання гіпотези статті 364 КК України, ним є «охоронювані законом права,

свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб».

Варто зауважити, що хоча зловживання владою або службовим становищем і є так званим «конвенційним» злочином, законодавство не всіх держав-учасниць Конвенції ООН проти корупції встановлюють відповідальність саме за таку форму зловживання. Так, наприклад, Кримінальний кодекс Французької Республіки [28] конкретизує характер відповідних протиправних діянь. Наприклад, у ст. 432-1 йдеться про перешкоджання виконанню закону¹ [28, 238], ст. 432-3 – про продовження виконання обов’язків у супереччя отримання рішення про їх припинення [28, 239]. Така ж ситуація склалася і з кримінальним законодавством Німеччини та Іспанії – Кримінальні кодекси цих країн [29], [30] не містять загальну норму, яка передбачає відповідальність за зловживання владою або службовим становищем.

Відтак, діяння, передбачене ст. 364 КК України, спрямоване на завдання шкоди одночасно суспільним відносинам, які виникають з приводу забезпечення виконання службовими особами своїх функцій в інтересах служби, а також охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб. Таким чином, кримінальна відповідальність за ст. 364 КК України може настати лише у випадку заподіяння шкоди як основному, так і додатковому безпосередньому об’єктам. У разі ж, якщо шкоду заподіяно лише одному з видів об’єкта, таке діяння вважатиметься «дисциплінарним проступком або злочином, що не входить до сфери службової діяльності» [4, с. 69]. При цьому, заподіяна шкода має бути матеріальною або ж мати еквівалент матеріального характеру, про що йтиметься нижче.

---

¹ тут і далі переклад авторки, якщо не зазначене інше

2.1.2. Об'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем

Зловживання владою або службовим становищем з об'єктивної сторони полягає в протиправному діянні (бездіяльності), яке вчиняється службовою особою у зв'язку з використанням свого службового становища та всупереч інтересам служби. Згідно положень ст. 19 Конституції України, «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [31, с. 8]. Відтак, законодавче формулювання «всупереч інтересам служби» в аспекті ст. 364 КК України полягає саме в порушенні встановлених меж повноважень для службових осіб.

Зазначена теза поширюється також на випадки, коли службова особа має дискреційні повноваження. Згідно положення, наведеного Верховним Судом України у Науковому висновку щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією:

дискреційне повноваження може полягати у виборі діяти, чи бездіяти, а якщо діяти, то у виборі варіанту рішення чи дії серед варіантів, що прямо або опосередковано закріплені у законі. Важливою ознакою такого вибору є те, що він здійснюється без необхідності узгодження варіанту вибору із будь-ким [32].

Тобто межі наявних у службової особи дискреційних повноважень мають законодавче закріплення, а їх порушення всупереч інтересам служби за відповідних обставин може бути кваліфіковано за ст. 364 КК України. У такому разі слід брати до уваги Методологію проведення антикорупційної експертизи, в якій закріплено ознаки, види та обсяг дискреційних повноважень [33].

Крім того, ВСУ у постанові № 5-26ксл1 від 12.12.2011 дійшов наступного висновку:

зловживання службовим становищем має місце не лише при вчиненні службовою особою діяння в межах своєї компетенції, тобто діяння, пов'язаного з власними повноваженнями, але й у випадках, коли службова особа використала авторитет своєї посади й мала можливість у силу свого службового становища давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям й контролювати їх [34].

Наслідками, що перебувають у безпосередньому причинно-наслідковому зв'язку зловживання владою або службовим становищем, як прямо впливає з гіпотези ст. 364 КК України, є завдання «істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб». При цьому, відповідно до примітки до ст. 364, істотною шкодою є така, що в «сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян». Між тим, таке формулювання може призвести до неправильного тлумачення істотної шкоди як такої, що має виключно матеріальний характер.

Наведене визначення поняття «істотна шкода» з'явилося після внесення змін до Кримінального кодексу на підставі Закону України 1261-VII від 13.05.2014 року [35], якими було прибрано сполучник «якщо», який вказував на можливість заподіяння шкоди нематеріального характеру при завданні істотної шкоди, - до 2014 року «істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-1, 365-2, 367, якщо вона полягала у завданні матеріальних збитків, вважалась така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян» [36]. До внесення відповідних змін під час застосування п. 3 примітки до ст. 364 КК України суди керувалися п. 6 постанови ПВСУ від 26.12.2003 № 15 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень», відповідно до якого істотною шкодою визнавались, зокрема, порушення таких прав, як, наприклад, виборчі, трудові тощо та, що найголовніше «підрив авторитету та престижу органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, порушення громадської безпеки та громадського порядку, створення обстановки й умов, що утруднюють виконання підприємством, установою, організацією своїх функцій, приховування злочинів» [37].

Що стосується поняття «істотна шкода» в чинній редакції п. 3 примітки до ст. 364 КК України, то його слід тлумачити в аспекті позиції ВСУ від 27.10.2016 у справі № 5-99кс16 як таку, що «може становити не лише майнову шкоду, а й

включати прояви немайнової шкоди, але тільки ті, які можуть одержати майнове відшкодування» [38].

Однак, на нашу думку, така позиція законодавця все ж є помилкою з огляду на те, що тепер поняття «істотна шкода» не охоплює всі наслідки, які можуть бути завдані об'єкту зловживанням владою або службовим становищем. Таким чином, внесення змін до п. 3 примітки ст. 364 КК України призвело до «часткової декриміналізації» [39] ст. 364, що демонструє наведена у п. 2.3. цього дослідження справа № 532/233/14-к, у якій суд визнав особу невинною з огляду на те, що шкода, завдана протиправними діями обвинуваченого, мала нематеріальний характер, а згідно ч. 1 ст. 5 КК України, закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, має зворотну дію у часі [40], [41]. Крім того, закріплення наслідків у вигляді завдання істотної шкоди, до того ж матеріального характеру, не відповідає ст. 19 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, яка не передбачає їх взагалі [42].

Підтвердженням зазначеної тези також слугує тенденція до зменшення кількості осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за ст. 364 КК України, наведена в Додатку 5 та сформована на базі звітів про склад засуджених за період з 2008-2020 років [43]. Наприклад, у 2013 році кількість засуджених за зловживання владою або службовим становищем становила 205 осіб, 27 з яких – за ч. 3 ст. 364 КК України, що передбачала вчинення злочину працівником правоохоронного органу та була виключена на підставі Закону України 746-VII від 21.02.2014 р. [44]. Водночас у 2015 році кількість таких осіб становила 43. Найнижчі показники притягнення до відповідальності за ст. 364 КК України містяться у звіті за 2019 рік – 2 особи. Серед факторів, що вплинули на такі показники може бути і внесення змін до п. 3 примітки до ст. 364 КК України. До того ж, згідно узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання владою або службовим становищем, наведеному у Додатку 1 та Додатку 2, у 46% аналізованих справ судом

було визнано обвинувачених невинними з огляду на те, що завдана їх протиправними діями шкода не мала матеріальний характер.

Водночас ми вважаємо позитивною тенденцією прийняття у першому читанні Закону України № 2621 від 18.12.2019 [45], яким пропонується внесення змін до п. 3 примітки до ст. 364. Пропоноване авторами законопроекту формулювання охоплюватиме шкоду як матеріального, так і нематеріального характеру, а його прийняття дозволить притягати до відповідальності всіх винних у зловживанні владою або службовим становищем осіб.

Аналіз зарубіжного законодавства показав, що не у всіх країнах склад зловживання владою або службовим становищем повинен мати таку обов'язкову ознаку, як наслідки у вигляді шкоди матеріального характеру. Так, наприклад, Кримінальний кодекс Данії встановлює відповідальність за зловживання владою або службовим становищем у кількох формах, однак жодна з них не передбачає настання наслідків взагалі (§ 150, § 155) [46].

Що стосується способу вчинення аналізованого злочину, то Навроцький В.О. вважає, що спосіб, яким здійснюється зловживання владою або службовим становищем, не є обов'язковою ознакою складу злочину з огляду на те, що він не визначений КК України, однак виділяє наступні типові для нього форми, як «протекціонізм, сприяння кар'єрі інших осіб, втручання в діяльність органів влади, прийняття рішень нормативного характеру, що передбачають сприяння окремим юридичним чи фізичним особам у їх діяльності, використання державних чи суспільних коштів не за призначенням, потурання правопорушенням підлеглих чи підконтрольних осіб» [22, с. 206-208].

Отже, об'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем характеризується сукупністю таких обов'язкових ознак:

1. Вчинення службовою особою протиправного діяння або бездіяльності у зв'язку з використанням свого службового становища та всупереч інтересам служби.

2. Наявність наслідків у формі завдання істотної шкоди (яка є матеріальною, або ж піддається грошовій оцінці) охоронюваним законом правам, свободам та інтересам.
3. Причинний зв'язок між протиправним діянням чи бездіяльністю та наслідками.

Однак, як уже зазначалось вище, закріплення наслідків у вигляді істотної шкоди лише матеріального характеру призводить до того, що зловживання владою або службовим становищем фактично не є кримінально-карним діянням у разі відсутності останніх. Таким чином, ми вважаємо, що слід привести ст. 364 КК України у відповідність до ст. 19 Конвенції ООН проти корупції та внести зміни до ст. 364 КК України, якими закріпити наслідки (матеріального та нематеріального характеру) як кваліфікуючу ознаку складу зловживання владою або службовим становищем, а не обов'язкову.

2.2. Суб'єктивні ознаки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України)

2.2.1. Суб'єкт зловживання владою або службовим становищем

Суб'єкт злочину, вчиненого шляхом зловживання владою або службовим становищем – службова особа, тобто спеціальний суб'єкт злочину, про що прямо зазначено в диспозиції ст. 364 КК України. Саме ж поняття «службова особа» розкривається у ст. 18 КК України, а також пунктах 1 та 2 примітки до ст. 364 КК України. При цьому, із законодавчого формулювання абзацу 2 п. 1 примітки випливає, що суб'єктом злочину за ст. 364 є службова особа саме публічного права. Що стосується права держави чи територіальної громади на вирішальний вплив на господарську діяльність підприємства, то Навроцький В.О. наголошує на тому, що воно (право) зумовлене швидше повноваженнями, якими наділені співвласники

щодо створення керівних органів суб'єкта господарювання, а не розміром частки у майні [8, с. 76].

Максимович Р.Л. вважає дефініцію, наведену в примітці до ст. 364 КК України, некоректно сформульованою з огляду на можливість тлумачення поняття «службова особа» як такого, яким презюмується, що «одного факту обіймання постійно чи тимчасово на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форми власності посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, є достатньо для визнання особи службовою, незалежно від того, чи виконує особа ці обов'язки, чи ні» [47, с 39]. Однак, на нашу думку, законодавче формулювання «всупереч інтересам служби» в диспозиції ст. 364 КК України вказує на те, що склад аналізованого злочину охоплює протиправне діяння, скоєне службовою особою саме у зв'язку з виконанням покладених адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих обов'язків.

Відповідно до постанови ПВСУ №5 від 26.04.2002 «Про судову практику у справах про хабарництво»,

Організаційно-розпорядчі обов'язки - це обов'язки по здійсненню керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності;

Адміністративно-господарські обов'язки - це обов'язки по управлінню або розпорядженню державним, колективним чи приватним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації, забезпечення контролю за цими операціями тощо) [48].

У згаданій постанові також міститься положення, згідно якого статус службової особи поширюється також на осіб, що «поряд із основними професійними, виробничими або технічними обов'язками, виконують організаційно-розпорядчі (наприклад, лікар, викладач, охоронець тощо)».

До прикладу, викладач матиме статус службової особи, якщо він займає адміністративну посаду – ректор, декан тощо, з якою безпосередньо пов'язане

виконання організаційно-розпорядчих обов'язків, що не охоплюють такі «юридично-значимі дії», як проведення іспитів, заліків тощо, що є наслідком професійної діяльності викладача [49, с. 3-6].

Що стосується кримінологічної характеристики засудженого за зловживання владою або службовим становищем, то, на жаль, з даних, що містяться у звітах про склад засуджених [50], неможливо зробити репрезентативні висновки з огляду на вкрай низьку кількість осіб, визнаних винними у вчиненні злочину за ст. 364 КК України. Наприклад, як уже зазначалось вище, у 2019 році за ч. 1 ст. 364 КК України було притягнуто до відповідальності двох осіб, при цьому, обидві з них – жінки у віці від 30 до більш ніж 65 років, віднесені до категорії «інші службовці», одна з яких має повну вищу, а інша – повну загальну середню освіту.

Відтак, службова особа публічного права визнається суб'єктом злочину за ст. 364 КК України не безпосередньо у зв'язку з тим, що займана нею посада входить до переліку «службових», а у зв'язку з фактом вчинення протиправних дій під час виконання наданих їй організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських обов'язків.

2.2.2. Суб'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем

Злочин, передбачений ст. 364 КК України є умисним, про що вказано в диспозиції статті. До того ж, наявність прямої вказівки законодавця на мету злочину шляхом закріплення її у диспозиції статті свідчить про те, що суб'єктивна сторона злочину за ст. 364 КК України характеризується виною у формі прямого умислу як обов'язковою ознакою аналізованого складу злочину. З іншого боку, Савченко А.В. слушно зазначає, що «ставлення до наслідків може бути як умисним, так і необережним» [27, с. 48]. На нашу думку, така позиція є вірною, адже недоцільно було б вважати, що суб'єкт злочину зловживання владою або службовим

становищем при вчиненні відповідних протиправних дій бажає саме перш за все не отримання неправомірної вигоди, а завдання шкоди об'єкту злочину.

До спеціаліста відділу реєстраційно-екзаменаційної роботи ДАІ В. звернувся С., який попередньо заволодів автомобілем шахрайським шляхом, із проханням про реєстрацію транспортного засобу. В. оформив свідоцтво про реєстрацію автомобіля, який внаслідок дій С. перебував у розшуку. В. дав показання, у яких зазначив, що при перевірці автомобіля по системі НАІС ДДАІ з приводу наявності заборон щодо нього, він не додивився, що транспортний засіб перебував в угоні.

Стороною обвинувачення дії В. було кваліфіковано за ч. 1 ст. 364 КК України, однак не доведено наявності умислу, внаслідок чого суд визнав В. невинним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 364 КК України та перекваліфікував його дії за ч. 1 ст. 367 КК України (службова недбалість) [51].

Слід також зазначити, що згідно теорії кримінального права, за наявності прямого умислу винний підлягає відповідальності не лише за фактично заподіяну шкоду, а й за «бажану» [52, с. 282]. Відтак, відповідальність за зловживання владою або службовим становищем настає і в разі недосягнення його початкової мети [8, с. 77], якою є отримання неправомірної вигоди. Нею згідно Закону України «Про запобігання корупції» та примітки до ст. 364-1 КК України є «грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав». Савченко А.В. називає таку мету «спеціальною» [27, с. 94]. При цьому, слід розмежовувати поняття «неправомірна вигода» та «особисті інтереси, відмінні від інтересів неправомірної вигоди», якими є, наприклад, такі, що «пов'язані із бажанням реалізувати почуття помсти, ревності, заздрості» [53]. До того ж, ВСУ в постанові № 5-97ксл від 9.07.2015 р. дійшов висновку щодо того, що після внесення змін до ст. 364 КК України на підставі Закону № 746-VII «використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби в інтересах, відмінних від інтересів одержання неправомірної вигоди, за загальним правилом перестало бути кримінально караним діянням» [54].

У продовження теми мети як обов'язкової ознаки складу зловживання владою або службовим становищем, слід навести фабулу наступної справи № 694/1050/16-к, яка, на нашу думку, є репрезентативною в цьому контексті:

У 2003 році начальник філії ПАТ «Державний ощадний банк України» Ф. в порушення статуту щодо мети діяльності банку (одержання прибутку від виконання банківських операцій та провадження іншої діяльності відповідно до законодавства), ініціював вилучення з договору оренди, укладеного між Управлінням економіки міста Рівне та Рівненським обласним управлінням ВАТ «Державний ощадний банк України», нежитлового приміщення, та послідовно передачу даного приміщення в оренду на користь посадових осіб приватного підприємства «Олекс», що спричинило тяжкі наслідки Рівненському обласному управлінню ПАТ «Державний ощадний банк України».

Суд визнав невинним Ф. з огляду на відсутність у його діях складу кримінального правопорушення та аргументував свою позицію тим, що після внесення змін до статті 364 КК згідно з Законом №746-VII, які набули чинності 28 лютого 2014 року, використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби (у разі настання відповідних наслідків) є злочином, лише якщо воно вчинене з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для себе чи іншої фізичної або юридичної особи [55].

Навроцький В.О. ототожнює поняття «мета» та «наслідки» вчинення злочину та виділяє два види наслідків, задля спричинення яких він (злочин) скоюється, - 1) «одержання неправомірної вигоди» та 2) «заподіяння істотної шкоди або тяжких наслідків потерпілому». Останній запропонований вид наслідків автор обґрунтовує як проміжний [8, с. 72]. Однак, на нашу думку, таке формулювання та ототожнення мети та наслідків є дещо некоректним з огляду на те, що при буквальному його тлумаченні можна дійти висновку, що автор також ототожнює поняття «неправомірна вигода» та «істотна шкода», що не відповідає ст. 364 КК України. Крім того, є підстави вважати, що автор, наводячи таке твердження, суперечить сам собі, адже у підручнику з теорії кримінального права він визначає мету як «результат, якого прагне досягти винний, вчиняючи посягання» [52, с. 301], а наслідки як заподіяну об'єкту кримінально-правової охорони шкоду внаслідок спричинених злочином негативних змін у реальній дійсності [52, с. 195]. Виходячи з наведеного визначення мети злочину, «завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи

громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб» є саме наслідком злочину за ст. 364 КК України, а також його «проміжною» [52, с. 301] метою, а не кінцевою, - нею є отримання неправомірної вигоди.

З урахуванням того, що мета злочину корелює з його мотивом, логічним є те, що мотив зловживання владою або службовим становищем – корисливий. До того ж, диспозиція ст. 364 КК України до прийняття Закону України 746-VII від 21.02.2014 р. не включала поняття неправомірної вигоди, а вказувала на корисливий мотив злочину, - «...умисне, з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах...». Слід також зазначити, що згідно даних, отриманих під час узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання владою або службовим становищем, наведеному у Додатку 1 та Додатку 2, у 23% аналізованих справ судом було визнано обвинувачених невинними у зв'язку з відсутністю доказів, що могли б підтвердити наявність корисливого мотиву в суб'єкта злочину.

Таким чином, суб'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем характеризується сукупністю таких обов'язкових ознак, як прямий умисел, корисливий мотив та мета у вигляді неправомірної вигоди. При цьому, ставлення особи до наслідків вчинення злочину може характеризуватися не лише умислом, але й необережністю.

2.3. Розмежування складу зловживання владою або службовим становищем із суміжними складами злочинів

Розмежування складів зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень. Перед внесенням змін до Кримінального кодексу України на підставі Закону України 746-VII від 21.02.2014 р. ст. 364 містила норму, що передбачала настання відповідальності за зловживання

владою або службовим становищем, вчинених працівником правоохоронного органу. На підставі цього ж Закону було внесено зміни до ст. 365 КК України, - відтоді суб'єктом перевищення влади або службових повноважень є лише працівник правоохоронного органу. Слід зазначити що, норма, закріплена у ст. 365 в новій редакції, не є спеціальною щодо зловживання владою або службовим становищем з огляду на суттєву різницю в складах згаданих злочинів [53]. Однак, на нашу думку, для правильної кваліфікації злочину, передбаченого ст. 364 КК України, слід розмежовувати склади зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових зловживань.

Наприклад, у справі № 711/4218/15-к Б. обвинувачується у скоєнні злочинів за ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 366 та ч. 2 ст. 372 КК України. Він, будучи заступником прокурора міста Черкаси Б., у 2014 році вчиняв дії, що входять до повноважень прокурора, зокрема, самостійно приймав процесуальні рішення, за винятком деяких випадків. У одному з епізодів Б., з метою одержання неправомірної вигоди у вигляді просування по службі, погодив повідомлення про підозру В. та М., достовірно знаючи про те, що в повідомлення про підозру останнім було внесено неправдиві відомості, які не відповідали матеріалам провадження та зібраним доказам. Пізніше В. та М. було взято під варту.

Вироком суду першої інстанції Б. було виправдано з огляду на те, що злочин за ч. 364 КК України є злочином із матеріальним складом, а істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків внаслідок дій Б. не наступило. Черкаський Апеляційний суд залишив вирок суду першої інстанції без змін [56].

На нашу думку, дії Б. слід кваліфікувати за ст. 365 КК України з огляду на те, що він є працівником правоохоронного органу згідно з Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [57]. Крім того, Б. вчиняв дії, що явно виходять за межі наданих йому прав та повноважень, про що йдеться в метаріалах справи.

Хашев В.Г. дійшов висновку, що згадані зміни не відповідають принципу справедливості, - автор наводить приклад, де працівник патрульно-постової служби міліції при вчиненні зловживання владою або службовим становищем нестиме відповідальність за ст. 365 КК України, яка є суворішою ніж та, яку нестиме, наприклад, член Кабінету Міністрів України при вчиненні відповідних діянь, що кваліфікуватимуться за ст. 364 [58, с. 203].

На нашу думку, наведене твердження є докорінно неправильним, - складається враження, ніби автор ототожнює зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень, чим презюмує, що норма ст. 365 є спеціальною щодо норми ст. 364, зокрема в аспекті наявності спеціального суб'єкта злочину. Однак ці злочини є суттєво різними, хоча і мають низку спільних ознак [53].

Перш за все, у самій диспозиції ст. 365 КК України йдеться про умисне вчинення дій, що явно виходять за межі прав чи повноважень працівника правоохоронного органу. Водночас дія, передбачена ст. 364 полягає у незаконному використанні службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби та з метою отримання неправомірної вигоди. До того ж, ВСУ в постанові № 15 від 26.12.2003 «Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень» дійшов висновку про те, що перевищенням влади або службових повноважень є:

- а) вчинення дій, які є компетенцією вищестоящої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;
- б) вчинення дій, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, - за відсутності цих умов;
- в) вчинення одноособово дій, які могли бути вчинені лише колегіально;
- г) вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти [37].

Таким чином, дії працівника правоохоронного органу, який є службовою особою та вчинив зловживання владою або службовим становищем з метою отримання неправомірної вигоди, мають кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 364 КК України. Водночас дії працівника правоохоронного органу, що явно виходять за межі його повноважень, або взагалі не належать до них, мають кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 365 КК України. При цьому слід враховувати те, що корисливий мотив не є обов'язковою ознакою складу злочину за ст. 365.

З іншого боку, виникає питання з приводу доцільності розмежування цих складів шляхом виділення їх в окремі норми КК України, адже перевищення влади

або службових повноважень по суті не є кримінально-карним діянням у випадку вчинення останнього службовою особою, яка не є працівником правоохоронного органу. До того ж, слушною в контексті наведеної тези видається позиція Бикова К.Г. з приводу того, що «перевищення службових повноважень є різновидом службового зловживання» [59, с. 29], а також позиція Хавронюка М.І., який пропонує об'єднати аналізовані склади злочинів та замінити диспозицію ст. 364 КК України такими словами: *«вчинення під час виконання своїх функцій будь-якої дії чи утримання від вчинення дій, що є порушенням законодавства»* [53].

Однак питання розмежування злочинів, передбачених ст. 364 та ст. 365 КК України все ще на порядку денному, а під час його вирішення перш за все слід відштовхуватись не від суб'єкта злочину, а від характеру діяння. У першому випадку суб'єкт злочину використовує своє службове становище всупереч інтересам служби, тобто діяння схоже з законним, хоч і є порушенням встановлених меж повноважень службової особи. У другому ж випадку йдеться про те, що особа вчинила дії, які, хоч і є пов'язаними з її повноваженнями, однак вона не мала права на їх вчинення².

Розмежування складів зловживання владою або службовим становищем та привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Стаття 364 КК України містить норму, яка є загальною щодо інших, спеціальних, - таких, що «містять додаткові ознаки складу кримінального правопорушення, яких не містить загальна норма» [4, с. 131]. За загальновизнаним правилом, «у разі наявності конкуренції загальної та спеціальної норм застосовується та стаття або її частина, що містить спеціальну норму» [4, с. 131].

Однією з таких спеціальних норм є та, що передбачена ч. 2 ст. 191 КК України, - «привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом

---

² Йдеться не про протиправність дій, що є ознакою обох складів злочину, а саме про межі повноважень, наданих працівникові правоохоронного органу.

зловживання службовою особою своїм службовим становищем». Йдеться про три форми вчинення злочину, які «характеризуються умисним протиправним і безоплатним оберненням чужого майна на свою користь чи на користь іншої особи». При цьому, у разі привласнення особа обертає майно на свою користь, а в разі розтрата – на користь інших осіб [60, с. 335]. Із диспозиції статті одразу випливає, що в цьому разі зловживання службовим становищем є способом вчинення кримінального правопорушення.

У постанові ВСУ у справі № 5-27кc12 від 07.02.2013 йдеться про те, що «при кримінально-правовій оцінці діянь, які одночасно посягають на власність та належний порядок здійснення службової діяльності, слід виходити передусім із головного об'єкта конкретного посягання, визначившись із метою, мотивом злочинного діяння, спрямуванням основних зусиль винного та врахувавши законодавчо встановлені ознаки відповідних злочинів» [25].

Керуючись зазначеними положеннями, слід зазначити, що об'єктом посягання злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України є відносини власності. Навроцький В.О. також виокремлює два додаткові безпосередні об'єкти, якими є 1) «відносини, які складаються з приводу розподілу матеріальних благ у суспільстві» та 2) «відповідні відносини у сфері службової діяльності» [8, с. 18-19].

Зловживання службовим становищем у розумінні ч. 2 ст. 191 КК України є способом привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном, а шкода завдається безпосередньо його власнику. Водночас, при вчиненні злочину, передбаченого ст. 364 КК України, зловживання владою або службовим становищем є способом отримання неправомірної вигоди [27, с. 56]. Підтвердженням цього є положення згаданої вище постанови ВСУ у справі № 5-27кc12 від 07.02.2013:

якщо зловживання службовою особою своїм службовим становищем виступає способом заволодіння майном підприємства, при якому винний незаконно вилучає його з наявних фондів та безоплатно привласнює, використовуючи своє службове становище як спосіб такого заволодіння, то має місце спеціальний склад службового

зловживання, який належить кваліфікувати за статтею 191 КК. Якщо службове зловживання не супроводжується заволодінням майном, не пов'язане з протиправним вилученням та безоплатним обертанням майна у свою власність, а призвело до здобуття іншої вигоди, яка не входить до складу об'єкта посягання, то має місце склад злочину, передбачений статтею 364 КК.

Однак, на нашу думку, найбільш істотна відмінність між кримінальними правопорушеннями, що розглядаються, відображена в постанові ВСУ у справі № 5-48кс13 від 23.01.2014:

Службова особа при скоєнні злочину, передбаченого ст. 364 КК, зловживаючи своїм службовим становищем, заподіює майнову шкоду власнику при відсутності хоча б однієї ознаки розкрадання чужого майна, в тому числі в формі розтрата шляхом зловживання службовим становищем, зокрема за відсутності безоплатності (коли здійснюється оплатна реалізація майна, в тому числі в певних випадках за зниженими цінами), безповоротності вилучення (коли майно не витрачено та існує можливість його повернення або коли має місце його тимчасове запозичення) тощо [61].

Варто також зауважити, що ВСУ у справі № 0912/1638/12 від 23.08.2018 року навів наступне правило розмежування аналізованих кримінальних правопорушень: «якщо зловживання службовим становищем призводить до набуття іншої вигоди, ніж та, що зазначена у ст. 191 КК, то ці дії охоплюються диспозицією ст. 364 КК» [62, с. 42], [63].

Відтак, керуючись постановами ВСУ у справах № 5-27кс12 від 07.02.2013 та № 5-48кс13 від 23.01.2014, можна дійти висновку, що основні відмінності злочинів, передбачених ч. 2 ст. 191 та 364 КК України, полягають у:

- 1) Об'єкті посягання, - основним безпосереднім об'єктом злочину за ч. 2 ст. 191 КК України є відносини власності, а за ст. 364 КК України – суспільні відносини, що виникли з приводу забезпечення виконання службовими особами своїх функцій в інтересах служби;
- 2) Безоплатності та безповоротності вилучення, - вони мають місце лише при вчиненні привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Співвідношення складів зловживання владою або службовим становищем та постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ретроспективний погляд). Норма, яка була закріплена у ст. 375 КК України передбачала кримінальну відповідальність за «постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови». Пономарьова М.С. вважає, що «конкуренція кримінально-правових норм, передбачених ст. 364 та 375 КК України може бути леше частковою у зв'язку з тим, що спеціальна норма не відображає всіх елементів загальної» [64]. Відтак, на нашу думку, спеціальною щодо зловживання владою або службовим становищем є та, що закріплена у ч. 2 ст. 375 КК України та містить кваліфікуючу ознаку – вчинення вказаних дій з корисливих мотивів. Однак на практиці іноді виникають проблеми щодо розмежування згаданих загальної та спеціальної норм.

Наприклад, у справі № 532/233/14-к Полтавським Апеляційним судом було скасовано вирок суду першої інстанції від 22.12.18, яким голову Юр'ївського районного суду Дніпропетровської області А. було визнано винним у скоєнні злочинів, передбачених ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 364 (замах на зловживання владою або службовим становищем) та ч. 1 ст. 366 (службове підроблення). Згідно матеріалів справи, у 2008 році А., будучи суддею, без проведення судового засідання прийняв постанову про зміну запобіжного заходу підсудному Д., в яку вніс завідомо неправдиві відомості, чим вчинив службове підроблення. Пізніше А., маючи умисел на звільнення Д. з-під варти та отримання за це неправомірної вигоди, дав розпорядження секретарю судового засідання виготовити приповідну про направлення прийнятої вказаної постанови про зміну запобіжного заходу Д. до установи, в якій він утримувався, після чого підписав вказану приповідну та затвердив постанову про зміну запобіжного заходу Д. з-під варти на підписку про невіїзд, однак не довів злочин до кінця, адже був затриманий працівниками правоохоронних органів.

Апеляційний суд послався на ч. 1 ст. 5 КК України, згідно якої закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності [40],[65]

На нашу думку, дії А. мають бути кваліфіковані за ч. 1 ст. 366 та ч. 2 ст. 375 КК України перш за все з огляду на те, що А. є суддею, тобто спеціальним суб'єктом злочину за ст. 375 КК України. Крім того, його дії поєднуються з корисливим мотивом та охоплюють наведені у постанові ВСУ № 5-24кс14 від 20.11.2014 року складові, що характеризують об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочину за ст. 375

КК України:

- «а) вирок чи інше рішення суду є неправосудним;
- б) це неправосудне рішення суддею (суддями) постановляється;
- в) неправосудність судового рішення має бути завідомою» [66].

У згаданій постанові також йдеться про те, що «злочин за ст. 375 КК України визнається закінченим з моменту проголошення постановленого судового акту незалежно від часу набуття законної сили та наслідків, які спричинені», що є однією з розмежувальних ознак зі складом зловживання владою або службовим становищем, який є матеріальним. До того ж, мета у вигляді отримання неправомірної вигоди, на відміну від ст. 364 КК України, не є обов'язковою ознакою злочину за ст. 375.

Слід також зазначити, що корисливий мотив є кваліфікуючою ознакою складу злочину за ст. 375 КК України, а не обов'язковою, як за ст. 364 КК України. Крім того, Єднак В.М. вважає, що «постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови, вчинене в інтересах третіх осіб, не підлягає кваліфікації за ч. 2 ст. 375 КК України» [67, с. 36]. Однак, на нашу думку, таке твердження суперечить самій природі злочину, передбаченого ст. 375 КК України, адже постановлення суддею неправосудного рішення за своєю суттю полягає, зокрема, в задоволенні інтересів третіх осіб.

Таким чином, співвідношення загальної та спеціальної норм має місце лише у разі вчинення суддею дій, що містять ознаки зловживання владою або службовим становищем, а способом вчинення виступає постановлення завідомо неправосудного рішення, - у такому випадку його дії мають бути кваліфіковані за ч. 2 ст. 375 КК України.

***

Питання правильної кваліфікації зловживання владою або службовим становищем завжди є актуальним, однак сьогодні до нього прикута неабияка увага як з боку громадськості, так і з боку представників держави. Під час дослідження було виявлено, що найбільш ґрунтовне висвітлення цієї теми було зроблено Навроцьким В.О.. Що стосується питання окремих проблем кримінально-правової характеристики, якому було присвячено підрозділ 2.3 Розділу II кваліфікаційної роботи, слід зазначити, що в цьому випадку теоретичне підґрунтя аналізованого питання є недосконалим з огляду на достатньо малу кількість праць, що стосуються зазначеної теми. Крім того, під час аналізу складу зловживання владою або службовим становищем було виявлено недоліки в законодавстві, що встановлює ознаки, сукупність яких характеризує зловживання владою або службовим становищем.

До таких недоліків ми відносимо те, що наслідки у вигляді завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам, наявність яких є обов'язковою ознакою складу цього злочину, в контексті ст. 364 КК України можуть бути виключно матеріальними або ж мати матеріальний еквівалент. Однак таке законодавче формулювання не охоплює всіх можливих наслідків зловживання владою або службовим становищем та частково декриміналізує його.

Що стосується суб'єкта злочину за ст. 364 КК України, то ним є службова особа публічного права. При кримінально-правовій кваліфікації відповідних діянь слід довести факт того, що кримінальне правопорушення було вчинено всупереч інтересам служби та у зв'язку з виконанням такою службовою особою наданих їй організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських обов'язків. З суб'єктивної сторони злочин характеризується наявністю прямого умислу, корисливого мотиву та мети у вигляді отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб. При цьому, поняття «неправомірна вигода» в аспекті зловживання владою не включає, наприклад, реалізацію почуття помсти та інших, подібних особистих інтересів.

Під час дослідження практики застосування ст. 364 КК України було проаналізовано 13 виправдовувальних вироків судів апеляційної інстанції та виокремлено низку проблемних аспектів.

Перший із них корелює з зазначеним вище недоліком у законодавстві, який полягає в тому, що поняття істотна шкода не охоплює нематеріальні збитки. Таким чином, у 46% справ осіб, що вчинили відверто протиправні діяння, було визнано невинними у зв'язку з відсутністю такої обов'язкової ознаки складу злочину, як наявність наслідків у вигляді істотно шкоди.

Крім того, було виявлено 2 випадки неправильної кримінально-правової кваліфікації злочинів, що зумовило присвячення підрозділу 2.3 Розділу II цьому питанню. У першому з них дії, що охоплювали склад злочину, передбачений ст. 365 КК України, було кваліфіковано за ст. 364. З огляду на це було визначено наступну основну розмежувальну ознаку: перевищення влади або службових повноважень полягає у вчиненні діяння, що явно виходить за межі наданих працівникові правоохоронного органу повноважень, або ж взагалі не корелює з тими, що входять до них. Водночас діяння за ст. 364 КК України полягає у зловживанні владою або службовим становищем, тобто вчинення дій, що декларативно входять до повноважень службової особи, однак є протиправними та суперечать інтересам служби.

Другим випадком є неправильне застосування ст. 364 КК України тоді, коли мала бути застосована ст. 375. Судом не було враховано той факт, що в разі прийняття судом завідомо неправосудного рішення шляхом зловживання владою або службовим становищем, відповідальність має наставати за ч. 2 ст. 375 КК України, що містить спеціальну щодо тієї, що закріплена у ст. 364, норму.

До того ж, було розглянуто питання розмежування складів зловживання владою або службовим становищем із привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Згадана норма закріплена у ч. 2 ст. 191 КК України і також є спеціальною щодо тієї, яка закріплена

у ст. 364 КК України. Проаналізувавши постанови ВСУ у справах № 5-27кс12 від 07.02.2013 та № 5-48кс13 від 23.01.2014, нами було сформовано те, що основною розмежувальною ознакою є безоплатність та безповоротність вилучення, що має місце лише при скоєнні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України.

Однак під час дослідження було виявлено низку серйозних прогалин у законодавстві, що встановлює кримінальну відповідальність за зловживання владою або службовим становищем. Насамперед, це закріплення законодавцем наслідків вчинення злочину як обов'язкової характеристики його складу. Як уже неодноразово наголошувалось, наслідки у вигляді істотної шкоди матеріального характеру, або ж такого, що може мати матеріальний еквівалент, не може охопити всі наслідки діяння, яке за своєю суттю є протиправним навіть у разі ненастання останніх. Відтак, ми вважаємо, що слід усунути цю прогалину шляхом повернення тексту п. 3 примітки до ст. 364 КК України до старої редакції, що охоплювала наслідки як матеріального, так і нематеріального характеру, або ж виокремити наслідки у вигляді істотної шкоди (матеріального та нематеріального характеру) як кваліфікуючу, а не обов'язкову ознаку злочину за ст. 364 КК України.

Іншою виявленою прогалиною є те, що злочини, передбачені ст. 364 та ст. 365 КК України є схожими за своєю природою, однак закріплені законодавцем у різних нормах КК України. Ми вважаємо, що слід об'єднати ці два злочини та передбачити діяння, яке охоплює останній, як кваліфікуючу ознаку за ст. 364 КК України. До того ж, наявність у складі перевищення влади або службових повноважень такої обов'язкової ознаки, як суб'єкт, яким є працівник правоохоронного органу, призводить до того, що за умов вчинення особою, яка не є таким суб'єктом, згаданого протиправного діяння, не несе за собою притягнення останньої до кримінальної відповідальності.

РОЗДІЛ III. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ

3.1. Об'єктивні ознаки зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України)

3.1.1. Об'єкт зловживання повноваженнями

Кримінальна відповідальність за «зловживання повноваженнями» закріплена у двох Кримінального кодексу України – ст. 364-1 та 365-2. Йдеться про зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми та зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Склади згаданих кримінальних правопорушень, а також зловживання владою або службовим становищем, співвідносяться один із одним як суміжні, тобто хоча і є схожими за конструкцією, однак мають низку розмежувальних ознак. Відразу варто зауважити, що на відміну від зловживання владою або службовим становищем, зловживання повноваженнями не передбачені як протиправні діяння ані Конвенцією ООН проти корупції, ані Кримінальною конвенцією Ради Європи про боротьбу з корупцією [68].

На основну розмежувальну ознаку вказує законодавець у формулюванні статей, - суб'єктами аналізованих кримінальних правопорушень є службові особи юридичних осіб різних форм власності, що прямо вказує на відмінність суспільних відносин, які є об'єктом посягання аналізованих протиправних діянь.

Як уже зазначалося, родовим об'єктом групи злочинів, об'єднаних у Розділі XVII КК України, як це прямо впливає з назви вказаного Розділу, є суспільні відносини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Водночас М.-М. Яциніна називає зловживання повноваженнями, а також зловживання владою або службовим становищем зловживаннями «можливостями спеціального статусу» [26, с. 188] та зазначає, що

основним безпосереднім об'єктом таких посягань є «суспільні відносини щодо правильної службової діяльності та правильної професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг, яка здійснюється винятково на виконання функцій органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх апарату, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності або ж завдань професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг» [26, с. 188].

Що стосується об'єктів окремих посягань, то безпосереднім об'єктом охорони норми, що закріплює відповідальність за зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права, вочевидь виступають суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок діяльності юридичних осіб приватного права незалежно від форми власності. Подібної позиції дотримується також Савченко А.В., який зазначає, під основним безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого ст. 364-1 КК України, слід розуміти «суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність юридичних осіб приватного права незалежно від організаційно-правової форми, а також їх службових осіб» [27, с. 97]. Автор також виокремлює «охоронювані законом права, свободи та інтереси окремих громадян або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб» як додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт аналізованого посягання [27, 97]. М.-М. Яциніна також дотримується такої концепції, однак не виділяє додатковий обов'язковий об'єкт зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права [26, с. 189], а тому ґрунтовнішим видається підхід Савченка А.В, який більшою мірою узгоджується із теорією кримінального права, яка передбачає виокремлення додаткового безпосереднього об'єкта протиправного діяння у разі, якщо таке протиправне діяння порушує одразу кілька видів суспільних відносин [52, с. 169]. До того ж, доречність виокремлення додаткового обов'язкового об'єкта аналізованих кримінальних правопорушень підтверджує також вказівка законодавця на можливість кваліфікації зловживання впливом за статтями 364-1 та

365-2 КК України виключно у разі, якщо внаслідок таких діянь було завдано істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Безпосереднім об'єктом зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги, виступають суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок надання публічних послуг особами, уповноваженими на їх надання. Як і в попередньому випадку, серед науковців відсутні розбіжності щодо визначення основного безпосереднього об'єкта посягання аналізованого кримінального правопорушення [26, с. 108], [27, с. 189]. Що стосується додаткового обов'язкового об'єкта аналізованого посягання, то Савченко А.В., аналогічно з додатковим обов'язковим об'єктом зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права, визначає його як «охоронювані законом права та інтереси окремих громадян, або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб» [27, с. 108]. Слушною також видається думка Навроцького В.О., який більшою мірою конкретизує додатковий обов'язковий об'єкт зловживання повноваженнями (в обох випадках) та визначає його як «суспільні відносини, які складаються з приводу розподілу матеріальних благ у суспільстві» [8, с. 412].

Водночас Шиндель Ю.І., вважає, що доповнення Розділу XVII Кримінального кодексу нормою, яка встановлює відповідальність за зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги, є недоречним з огляду на те, що вона (норма), «явно виходить за межі родового об'єкта» злочинів, об'єднаних у Розділі XVII КК України, а також «суперечить класифікації таких посягань за ознакою їх вчинення службовими особами» [69, с. 456]. На нашу думку, така позиція автора є необґрунтованою, адже група злочинів, об'єднаних у Розділі XVII не характеризується такою спільною ознакою, як вчинення їх службовою особою. Зокрема, наявність загального суб'єкта передбачають склади таких кримінальних правопорушень, як ті, що передбачені статтями 368-3, 368-4, 368, 369-2, 369-3 КК

України. Окрім того, Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 365-2 згідно з Законом України № 3207-VI від 07.04.2011 [70], відповідно до якого назву Розділу XVII замість «Злочини у сфері службової діяльності» також було змінено на ту, яка міститься в чинній редакції Кримінального кодексу. Тобто разом із закріпленням кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, було розширено коло суспільних відносин, що підпадають під ознаки родового об'єкта групи злочинів, об'єднаних у Розділі XVII Кримінального кодексу.

Відтак, безпосередніми об'єктами норм, що закріплюють відповідальність за зловживання повноваженнями є:

- 1) ст. 364-1 КК України - суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок діяльності юридичних осіб приватного права незалежно від форми власності;
- 2) ст. 365-2 КК України - суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок надання публічних послуг особами, уповноваженими на їх надання.

Додатковим безпосереднім об'єктом посягань в обох випадках виступають, згідно визначення Савченка А.В., «охоронювані законом права та інтереси окремих громадян, або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб» [27, с. 97], [27, с. 108].

3.1.2. Об'єктивна сторона зловживання повноваженнями

Зловживання повноваженнями з об'єктивної сторони полягає у діянні (бездіяльності), що виражається у протиправному використанні повноважень службовими особами юридичних осіб приватної форми власності (ст. 364-1 КК України), а також особами, уповноваженими на надання публічних послуг (ст. 365-

2 КК України). Вказівка в обох випадках на наслідки у вигляді спричинення істотної шкоди свідчить про те, що аналізовані кримінальні правопорушення мають матеріальний склад, тобто визнаються закінченими з моменту настання наслідків.

Як уже раніше зазначалося, формулювання «зловживання повноваженнями», що визначає характер діяння злочинів, передбачених статтями 364-1 та 365-2 КК України не є тотожним із «зловживанням службовим становищем» (ст. 364 КК України). Окрім того, що законодавець диференціює аналізовані формулювання у п. 5 примітки до ст. 354 КК України, згадані діяння характеризують протиправну поведінку осіб, які хоча є суб'єктами злочинів, об'єднаних в одну групу, однак мають різний статус. Також внаслідок аналізу визначення поняття «корупція», наведеного у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», ми дійшли висновку щодо того, що формулювання «зловживання повноваженнями» за своєю суттю є ширшим, аніж «зловживання службовим становищем», - у визначенні йдеться про використання суб'єктом злочину наданих йому службових повноважень, чи *пов'язаних із ними можливостей*. Аналізовані поняття диференційовані також у ст. 19 Конвенції ООН проти корупції, у якій йдеться про визнання злочином державами-учасницями цієї конвенції умисного зловживання службовими повноваженнями або службовим становищем. Ст. 19 Конвенції ООН проти корупції визначає такі зловживання як «здійснення будь-якої дії чи утримання від здійснення дій, що є порушенням законодавства, державною посадовою особою під час виконання своїх функцій з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи».

Так, наприклад, Савченко А.В. визначає, що зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права має місце у разі використання останньою своїх повноважень у супереч інтересам служби [27, с. 97], а у випадку ст. 365-2 КК України має місце у разі зловживання, що стосується саме

«а) професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг та б) наданих особі повноважень» [27, с. 109].

Варто відзначити, що зарубіжне законодавство часто не диференціює поняття «зловживання повноваженнями» та «перевищення повноважень», - так, наприклад, Кримінальний кодекс Республіки Польща оперує поняттям «зловживання» (*nadużycie*), яке охоплює обидва вказані вище явища [8, с. 27], [90].

До того ж, на відміну від «зловживання службовим становищем», яке згідно висновку ВСУ у постанові № 5-26ксл від 12.12.2011, має місце не лише у разі, якщо особа діє в межах наданої їй компетенції, але й тоді, коли вона використала авторитет своєї посади й мала можливість у силу свого службового становища давати вказівки, рекомендації підпорядкованим організаціям й контролювати їх [34], «зловживання повноваженнями» полягає у протиправному діянні в межах тієї компетенції, яку особа має у зв'язку з зайнятою посадою, а також може полягати у перевищенні таких повноважень [22, с. 202] (поняття «перевищення повноважень» розкриті у п. 2.3. Розділу II цього дослідження). Окрім того, відповідальність за протиправне діяння, яке виражається у перевищенні повноважень службовою особою юридичної особи приватного права, раніше була закріплена у ст. 365-1 КК України, як втратила чинність у зв'язку з Законом України № 746-VII від 21.02.2014 [71]. Наразі таке протиправне діяння охоплює норма, закріплена у ст. 364-1 КК України. Варто зазначити, що поняття «перевищення повноважень» розкриті у позиції Верховного Суду України, наведеної у постанові у справі № 5-7ксл від 14 квітня 2014 року:

«перевищити певні повноваження особа може лише за умови, що такими повноваженнями вона фактично наділена, оскільки перевищення службовою особою, у тому числі й владних повноважень – це, насамперед, вчинення нею дій, які в кількісному розмірі, обсязі, ступені чи межах перевищують ті, які особа має право (повноваження) вчинювати»[72].

Що стосується наслідків, то законодавець, так само як і у формулюванні норми, що встановлює відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, в обох випадках закріплює наявність наслідків у вигляді заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, які перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з діянням у вигляді зловживання повноваженнями як обов'язкову ознаку об'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, відповідальність за які закріплена у статтях 364-1 та 365-2 КК України. Як і у випадку з закріпленням наслідків у вигляді істотної шкоди матеріального характеру як обов'язкову ознаку складу зловживання владою або службовим становищем, така позиція законодавства не відповідає статті 19 Конвенції ООН проти корупції, яка не закріплює наслідків взагалі.

Що стосується типових форм аналізованих зловживань, то вони здебільшого корелюють із тими, що притаманні зловживанню владою або службовим становищем. Так, наприклад, окрім протекціонізму та сприяння кар'єрного зросту науковці щодо ст. 364-1 КК України також виділяють «використання коштів чи майна юридичної особи не за призначенням, не вчинення дій, спрямованих на досягнення цілей та реалізацію інтересів юридичної особи, потурання правопорушенням чи невігідним для юридичної особи приватного права вчинкам інших працівників» [22, с. 203]. Водночас типові форми зловживання за ст. 365-2 КК України є наступними: «протекціонізм, використання чужих коштів чи майна, не за призначенням, укладення збиткових угод, невідповідне нормативно-правовим актам визначення прав та обов'язків осіб, щодо яких чи за участі яких надаються публічні послуги, порушення черговості надання послуг, неправильне визначення пріоритетності в наданні коштів тощо, не вчинення дій, спрямованих на досягнення цілей та реалізацію послуг, потурання правопорушенням чи вчинкам, невігідним для тих, кого представляє особа, яка надає публічні послуги» [22, с. 206].

За своїми ознаками зловживання повноваженнями та зловживання владою або службовим становищем є дуже схожими протиправними діяннями, а тому відсутня необхідність більш глибокого дослідження об'єктивної сторони аналізованих злочинів, оскільки решта ознак кримінальних правопорушень, відповідальність за які закріплюється у статтях 364-1 та 365-2 КК України, збігається із ознаками складу злочину, передбаченого ст. 364 КК України, та розглянута у підрозділі 2.1.2. Розділу II цього дослідження.

Отже, об'єктивна сторона зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України), а також особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), є подібною до об'єктивної сторони зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), та характеризується сукупністю таких обов'язкових ознак, як:

1. Вчинення службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1 КК України) чи особою, яка надає публічні послуги (ст. 365-2 КК України), протиправного діяння або бездіяльності, яке виражається у зловживанні повноваженнями, тобто використання наданих особі можливостей у зв'язку з виконанням покладених на неї функцій;
2. Наявність наслідків у формі завдання істотної шкоди (яка є матеріальною, або ж піддається грошовій оцінці) охоронюваним законом правам, свободам та інтересам;
3. Причинний зв'язок між протиправним діянням чи бездіяльністю та наслідками.

3.2. Суб'єктивні ознаки зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України)

3.2.1. Суб'єкт зловживання повноваженнями

Суб'єкти кримінальних правопорушень, відповідальність за які закріплена у статтях 364-1 та 365-2 КК України, мають ознаки спеціальних. Так, суб'єктами злочину за ст. 364-1 КК України є службові особи юридичних осіб приватного права, а за ст. 365-2 КК України – особи, які надають публічні послуги. Ані в першому, ані в другому випадку, законодавство не містить визначення таких осіб.

Примітка до ст. 364 КК України містить визначення службової особи юридичної особи публічного права, за аналогією з яким можна дійти висновку, що службовою особою юридичної особи незалежно від форми власності є особа, яка обіймає посаду, пов'язану перш за все з виконанням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій (характеристика таких функцій наведена у пункті 2.2.1. Розділу II цього дослідження). Аналіз судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права (Додаток 3), демонструє, що навіть попри наявність такої, на перший погляд очевидної розмежувальної ознаки, як форма власності юридичної особи, де службова особа обіймає посаду, суди подекуди неправильно визначають суб'єкта відповідного кримінального правопорушення. Так, наприклад, Ічнянський районний суд Чернігівської області у справі № 733/2176/13-к від 13.03.2014 року визнав особу винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364 КК України за наступних обставин:

Генеральний директор ПП «Будівельна та торгівельна компанія «Забудова» ОСОБА_3 з метою оформлення на ім'я кредиту на третіх осіб та отримання кредитних коштів у кредитній спілці вніс до довідок про доходи на ім'я цих третіх осіб недостовірні відомості щодо їх роботи в ПП «Будівельна та торгівельна компанія «Забудова», хоча на підприємстві вони не працювали, а в довідку про доходи на власне ім'я - недостовірні

відомості щодо розміру заробітної плати, підробивши підпис у зазначених довідках від імені головного бухгалтера, яка на вказаному приватному підприємстві не працювала. Пізніше треті особи отримали кредитні кошти та передали їх ОСОБА_3, якими останній розпорядився на власний розсуд [73].

Апеляційний суд Чернігівської області пізніше все ж скасував вирок Ічнянського районного суду та визнав ОСОБА_3 винним у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 364-1 та ч. 1 ст. 366 КК України з огляду на те, що генеральний директор приватного підприємства все ж є службовою особою приватного, а не публічного права [74].

Під час вирішення питання розмежування юридичних осіб публічної та приватної форм власності слід звернутися до Цивільного кодексу України, згідно ст. 167 якого держава може створювати юридичні особи обох форм власності [75]. Згідно положень ст. 81 ЦК України юридична особа публічного права, на відміну від юридичної особи приватного права, може створюватися виключно розпорядчим актом Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування. Водночас однією з найбільш вагомих розрізняльних ознак юридичних осіб різних форм власності є правовий статус органу, до сфери управління якого входить така юридична особа, як власника майна. Так, наприклад, юридична особа приватного права, на відміну від публічного, виступає власником переданого їй державного майна. У той же час держава в особі органу, до сфери управління якого входить така юридична особа, є власником акцій та володіє корпоративними правами юридичних осіб приватного права [76].

Відтак, службовою особою юридичної особи приватного права є особа, яка обіймає посаду, пов'язану з виконанням адміністративно-господарських чи адміністративно-розпорядчих функцій, в юридичній особі, правостановлюючі документи якої відносять її до юридичних осіб приватного права.

Що стосується суб'єкта кримінального правопорушення, відповідальність за яке встановлює ст. 365-2 КК України, то ним є особа, яка надає публічні послуги. І хоча у ст. 365-2 КК України наведено перелік осіб, які можуть бути суб'єктами аналізованого кримінального правопорушення, такий перелік не є вичерпним, а тому потребує визначення суб'єкта зловживання впливом за ст. 365-2 КК України потребує дослідження.

Чинне законодавство України не містить визначення поняття «публічні послуги», однак згідно Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90-р, «послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, становлять сферу публічних послуг» [77]. Що стосується безпосередньо визначення поняття «публічні послуги», то Чаусовська С.І. визначає їх як «діяльність органів публічної влади, об'єднань громадян, фізичних осіб, інших суб'єктів різних рівнів, що здійснюються за рахунок публічних і приватних коштів, з надання (передачі) фізичним і юридичним особам певних матеріальних і нематеріальних благ, які є соціально значущими та приносять користь суспільству й державі» [78, с. 107]. Варто зауважити, що чинним законодавством передбачені наступні види публічних послуг: адміністративні [79], соціальні [80], фінансові [81], житлово-комунальні [82], послуги з оздоровлення [83], транспортні тощо [84], [85, с. 92-93].

Окрім того, у листі Міністерства юстиції щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» № 967-0-2-09-22 від 18.12.2009 року йдеться про те, що залежно від суб'єкта, що надає публічні послуги, розрізняють державні (надаються за рахунок коштів державного бюджету) та муніципальні послуги (надаються за рахунок коштів місцевого бюджету) [86].

У листі також зазначається, що важливою складовою обох видів послуг є адміністративні послуги, якими, згідно визначення, наведеного у Законі України «Про адміністративні послуги» є «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи» [79].

Окрім того, Савченко А.В. надає перелік ознак, маючи які послуги вважаються публічними:

- «а) вони є загальнодоступними і тому надаються на звернення будь-якої особи;
- б) правом їх надання осіб, які здійснюють певну професійну діяльність, наділяють органи держави чи місцевого самоврядування;
- в) на відміну від суто професійних, ці послуги мають юридично значущий характер, оскільки підтверджують чи посвідчують певні події, явища або факти, які породжують чи здатні породити наслідки правового характеру;
- г) при наданні таких послуг зазначені особи здійснюють організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, але не належать при цьому до службових осіб чи найманих працівників юридичних осіб публічного і приватного права» [27, с. 110].

Слід також зазначити, що конкуренція спеціальної та загальної норм, що закріплюють відповідальність за зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги та зловживання владою або службовим становищем, все ж має місце, однак лише у разі, якщо зловживання було вчинене особою, яка одночасно має статус службової та надає публічні послуги (наприклад, службова особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб) – у такому разі пріоритетність має спеціальна норма, тобто та, яка закріплена у ст. 365-2 КК України [8, с. 415]. Однак серед науковців існує думка, проти якої неможливо заперечити, щодо того, що створення такої конкуренції норм є не виправданим та недоречним з огляду на те, що така конкуренція «порушує засади, базуючись на яких була запроваджена відповідальність осіб, які виконують важливі суспільні функції, проте не є службовими», а тому вказівку у ст. 365-2 КК України на службову особу Фонду

гарантування вкладів фізичних осіб як суб'єкта аналізованого кримінального правопорушення слід виключити [22, с. 205].

Що стосується кримінологічної характеристики засуджених за зловживання повноваженнями, то, наприклад, у 2019 році за ст. 364-1 КК України було притягнуто до відповідальності 8 осіб (3 – за ч. 1 та 5 – за ч. 2 ст. 364-1), усі громадяни України [50]. 2 з цих 8 осіб – жінки. 3 осіб було засуджено у віці від 30-50 років, 4 – від 50-65 років, 1 – у віці від 65 років і більше. Згідно даних судової статистики, 1 з цих осіб мала статус державного службовця, 4 – статус «іншого службовця». Усі особи мали вищу освіту. З огляду на маленьку кількість осіб, притягнутих до відповідальності за ст. 364-1 КК України, репрезентативні висновки зробити, на жаль, неможливо. Те саме стосується осіб, притягнутих до відповідальності за ст. 365-2 КК України – згідно даних судової статистики, відображених у Додатку 7, у період з 2018-2020 роки не було жодної особи, притягнутої до відповідальності за вчинення цього правопорушення.

Відтак, суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364-1 КК України, є службова особа юридичної особи приватного права, тобто особа, що обіймає в юридичній особі, чиї правовстановлюючі документи дають підстави віднести її до юридичних осіб приватного права, та обіймає в такій юридичній особі посаду, пов'язану з наданням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій.

Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України, є особа, яка надає публічні послуги, тобто послуги, які надаються органами державної влади чи органами місцевого самоврядування задля задоволення запиту фізичних чи юридичних осіб. Водночас віднесення законодавцем службової особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб до осіб, що виступають суб'єктами зловживання повноваженнями особами, що надають

публічні послуги, є недоречним з огляду на створення «невиправданої конкуренції» між нормами, закріпленими у ст. 365-2 та 364 КК України, а тому така вказівка потребує виключення.

3.3.2. Суб'єктивна сторона зловживання повноваженнями

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень, передбачених статтями 364-1 та 365-2 КК України характеризується наявністю у суб'єктів цих кримінальних правопорушень вини у формі прямого умислу. За своєю конструкцією суб'єктивна сторона аналізованих кримінальних правопорушень є дуже схожою на суб'єктивну сторону зловживання владою або службовим становищем, яка розглядалася у підрозділі 2.2.2. а тому не потребує детального аналізу.

Законодавець у формулюванні диспозиції статті, що закріплює відповідальність за зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права надає вказівку на умисну форму вини. Що стосується норми, яка закріплює відповідальність за зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги, то тут така вказівка відсутня, проте вказана наявність мети, яка полягає в отриманні неправомірної вигоди, а відтак можна дійти висновку про наявність у суб'єкта аналізованого кримінального правопорушення умисної форми вини.

Відтак, вказівка у диспозиціях статей, що закріплюють відповідальність за зловживання повноваженнями, на наявність у суб'єктів таких зловживань вини у формі прямого умислу, дає підстави вважати, що під час вчинення протиправних діянь особи усвідомлювали характер таких діянь, передбачали наслідки у вигляді

спричинення істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб, а також бажали настання таких наслідків, або ж наслідків у вигляді одержання неправомірної вигоди [8, с. 415].

Що стосується мети вчинення аналізованих кримінальних правопорушень, то законодавець в обох випадках дає чітку вказівку на мету зловживання повноваженнями – отримання неправомірної вигоди для суб'єкта кримінального правопорушення, або ж для третіх осіб. Наявність мети у вигляді отримання неправомірної вигоди також вказує і на корисливий мотив суб'єктів зловживання впливом.

Навроцький В.О. слушно зауважує про те, що відсутність законодавчої вказівки на мінімальний розмір неправомірної вигоди, отримання якої є метою аналізованих кримінальних правопорушень, може призвести до визнання вчиненого правопорушення малозначним, однак наголошує на тому, що при вирішенні питання малозначності вчиненого слід виходити перш за все не з розміру отриманої неправомірної вигоди, а зі ступеня впливу такої неправомірної вигоди на поведінку службової особи юридичної особи приватного права чи особи, яка надає публічні послуги [8, с. 416].

Отже, суб'єктивна сторона зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права, а також особами, що надають публічні послуги, характеризується виною у формі прямого умислу, наявністю мети у вигляді отримання неправомірної вигоди та корисливого мотиву.

3.3. Розмежування складів зловживання повноваженнями (ст. 364-1 та ст. 365-2 Кримінального кодексу України) із суміжними складами злочинів

Розмежування складу зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права з доведенням до банкрутства. Стаття 219 КК України встановлює відповідальність за доведення до банкрутства. Перш за все, у диспозиції ст. 219 КК України йдеться про кримінальне правопорушення, вчинене засновником (учасником) або службовою особою суб'єкта господарської діяльності, однак не вказано форму власності такої господарської діяльності, а отже, йдеться про службових осіб як приватної, так і публічної форми власності, що на практиці може призвести до проблем із кваліфікацією відповідного діяння, зокрема неправильної її кваліфікації за ст. 364 або 364-1 КК України. На жаль, під час аналізу правової доктрини не було виявлено праць, у яких досліджується вказане питання.

Склади вказаних кримінальних правопорушень (ст. 364-1 та 219 КК України) мають низку спільних ознак, зокрема таких, як суб'єкт (у разі, якщо суб'єктом доведення до банкрутства виступає службова особа юридичної особи приватного права), виною у формі прямого умислу, корисливого мотиву. Водночас Трут Д. та Молчанов А. зазначають, що суб'єктом доведення до банкрутства може бути засновник юридичної особи, однак у разі, якщо таким засновником є фізична, а не юридична особа, а також службова особа, однак виключно у разі, якщо до її повноважень входить право давати обов'язкові для боржника вказівки, або ж така службова особа має можливість іншим чином визначати дії такого боржника. Автори надають невичерпний перелік осіб, які можуть бути такими особами: керівники, їх заступники, члени наглядової ради, фінансові менеджери тощо [87]. До того ж, Д. Навроцький зазначає, що ст. 219 є єдиною статтею КК України, яка встановлює відповідальність за неправомірні дії чи бездіяльність саме власника, а не керівника підприємства [88]. Водночас суб'єктом зловживання впливом за ст.

364-1 КК України може бути будь-яка службова особа юридичної особи приватного права.

Основною та водночас найбільш очевидною розмежувальною ознакою аналізованих кримінальних правопорушень виступає об'єкт їх посягання. Дудоров О.О. вважає, що під безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених статтями 218-221 КК України, а відтак і доведення до банкрутства, слід розуміти «встановлений порядок зайняття господарською діяльністю в частині захисту майнових інтересів кредиторів, у тому числі фіскальних органів держави щодо задоволення їх претензій за рахунок майна боржника — суб'єкта господарської діяльності, а також передбачену законодавством процедуру відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, покликану оздоровити економіку і створити прошарок ефективних власників» [89, с. 594].

Окрім того, родовим об'єктом доведення до банкрутства є суспільні відносини, що забезпечують нормальний порядок ведення господарської діяльності. На нашу думку, у разі, якщо кримінальне правопорушення, передбачене ст. 219 КК України було вчинене службовою особою, то об'єктом посягання є також суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок діяльності юридичних осіб. Ідентичними до наведеного (відрізняється лише форма власності такої юридичної особи) є об'єкти посягання зловживання повноваженнями (ст. 364-1 КК України) та зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України).

Розмежувальною ознакою складів зловживання повноваженнями (ст. 364-1 КК України) та доведення до банкрутства (ст. 219 КК України) також виступає коло діянь, яке охоплюють об'єктивні сторони аналізованих кримінальних правопорушень. Так, наприклад, Дудоров О.О. характеризує об'єктивну сторону

доведення до банкрутства як активну поведінку, що «призводить до стійкої фінансової неспроможності суб'єкта господарювання, і, як наслідок, до заподіяння великої матеріальної шкоди державі чи кредитору, а також причиновим зв'язком між вказаними діями та суспільно небезпечними наслідками» [89, с. 608]. За словами автора, такі діяння можуть виражатися, наприклад, в укладенні завідомо не вигідних чи збиткових угод, ухваленні рішення про отримання підприємством кредитів під незвично високі відсотки тощо [89, с. 608]. Водночас об'єктивна сторона зловживання повноваженнями (ст. 364-1 КК України), за аналогією зі зловживанням владою або службовим становищем (ст. 364 КК України) охоплює більш широкі за своєю суттю діяння, такі, як, наприклад, протекціонізм, сприяння кар'єрі інших осіб [22, с. 203] та інші, наведені у п. 2.1.2. Розділу II та п. 3.1.2. Розділу III цього дослідження, способи зловживання повноваженнями.

Однак варто зауважити, що протиправне діяння, передбачене ст. 219 КК України, так само як і ст. 364-1 КК України, може полягати як у діянні, вчиненому суб'єктом кримінального правопорушення у межах наданих йому повноважень, так і з виходом за їх межі [8, с. 28].

Відтак, норми, передбачені ст. 219 та ст. 364-1 КК України співвідносяться як спеціальна та загальна, а тому діяння може бути кваліфіковане за ст. 364-1 КК України лише за умови відсутності ознак, що дозволяють таке діяння кваліфікувати за спеціальною щодо передбаченої у ст. 364-1 КК України норми. Протиправне діяння, відповідальність за яке закріплена у ст. 219 КК України за своєю суттю є зловживанням, однак його об'єктом виступають як суспільні відносини, що забезпечують нормальну діяльність юридичних осіб, так і «встановлений порядок зайняття господарською діяльністю в частині захисту майнових інтересів кредиторів, у тому числі фіскальних органів держави щодо задоволення їх претензій за рахунок майна боржника — суб'єкта господарської діяльності, а також передбачену законодавством процедуру відновлення платоспроможності

боржника або визнання його банкрутом, покликану оздоровити економіку і створити прошарок ефективних власників» [89, с. 594].

***

Зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України), а також особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України) є суміжними кримінальними правопорушеннями, зокрема зі зловживанням владою або службовим становищем (ст. 364 КК України). Згадані кримінальні правопорушення становлять систему так званих службових зловживань. Норми, що встановлюють відповідальність за такі кримінальні правопорушення, є суміжними, - за своєю суттю вони характеризують тотожні діяння, однак вчинені суб'єктами, що виконують різні функції, а відтак не перебувають у відносинах конкуренції.

Таким чином, аналізовані кримінальні правопорушення мають різні об'єкти посягання. Так, наприклад, основним безпосереднім об'єктом зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України) є суспільні відносини, які забезпечують нормальний (законний) порядок діяльності юридичних осіб приватного права незалежно від форми власності, а у разі зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України) – ті, які забезпечують нормальний (законний) порядок надання публічних послуг особами, уповноваженими на їх надання. Водночас діяння, передбачене ст. 364 КК України, спрямоване на завдання шкоди одночасно суспільним відносинам, які виникають з приводу забезпечення

виконання службовими особами своїх функцій в інтересах служби. Що стосується додаткового безпосереднього об'єкта посягань, то в усіх трьох випадках ним виступають охоронювані законом права та інтереси окремих громадян, або державні чи громадські інтереси, або інтереси юридичних осіб.

Що стосується об'єктивної сторони зловживання повноваженнями, то вона має такі ж характеристики, як і зловживання владою або службовим становищем. Йдеться про вчинення суб'єктом зловживання впливом протиправного діяння або бездіяльності, яке виражається у зловживанні повноваженнями, тобто використання наданих особі можливостей у зв'язку з виконанням покладених на неї функцій, яке перебуває у причинно-наслідковому зв'язку з наслідками у формі завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам. Втім, на відміну від зловживання владою або службовим становищем, діяння, яке характеризується як зловживання повноваженнями охоплює також і перевищення меж повноважень.

Відтак, суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364-1 КК України, є службова особа юридичної особи приватного права, тобто особа, що обіймає в юридичній особі, чиї правовстановлюючі документи дають підстави віднести її до юридичних осіб приватного права, та обіймає в такій юридичній особі посаду, пов'язану з наданням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій.

Основною розмежувальною ознакою кримінальних правопорушень, передбачених статтями 364, 364-1 та 365-2 КК України, як уже зазначалося, виступають функції, які виконують суб'єкти аналізованих зловживань. Так, наприклад суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364-1 КК України, є службова особа юридичної особи приватного права, тобто особа, що обіймає в юридичній особі, чиї правовстановлюючі документи дають підстави

віднести її до юридичних осіб приватного права, та обіймає в такій юридичній особі посаду, пов'язану з наданням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій. Що стосується суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365-2 КК України, то ним є особа, яка надає публічні послуги, тобто послуги, які надаються органами державної влади чи органами місцевого самоврядування задля задоволення запиту фізичних чи юридичних осіб. Під час здійснення аналізу було виявлено, що віднесення законодавцем службової особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб до осіб, що виступають суб'єктами зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги, є недоречним з огляду на створення «невиправданої конкуренції» між нормами, закріпленими у ст. 365-2 та 364 КК України, а тому така вказівка потребує виключення.

Суб'єктивна сторона зловживання повноваженнями, так само, як і суб'єктивна сторона зловживання владою або службовим становищем, характеризується виною у формі прямого умислу, наявністю мети у вигляді отримання неправомірної вигоди та корисливого мотиву.

Під час аналізу кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена статтями 364-1, 365-2, а також 364 КК України було підтверджено той факт, що аналізовані норми Кримінального кодексу України встановлюють відповідальність за діяння, які за своєю суттю є однаковими, однак вчинені суб'єктами з різними видами повноважень. Окрім того, не було виявлено ознак, які б виправдовували виділення таких діянь у різні норми. На нашу думку, доречнішим було б об'єднання усіх службових зловживань (окрім зловживання владою) в одну статтю Кримінального кодексу України та виділення вчинення кримінального правопорушення різними суб'єктами як кваліфікуючі ознаки складу службового зловживання.

РОЗДІЛ IV. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ

4.1. Об'єктивні ознаки зловживання впливом (ст. 369-2 Кримінального кодексу України)

4.1.1. Об'єкт зловживання впливом

Фактично стаття 369-2 КК України одночасно встановлює відповідальність за 2 діяння, які полягають у здійсненні протиправного впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – 1) пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди; 2) прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди. Безпосереднім об'єктом посягання цих протиправних діянь, як і більшості злочинів, об'єднаних у Розділі XVII КК України, є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з забезпеченням нормальної (законної) діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Доцільною також видається думка В. Навроцького, який виділяє два об'єкти посягання зловживання впливом, - «відносини з приводу використання службових повноважень особами, уповноваженими на виконання функцій держави на засадах неупередженості», а також «відносини, які виникають у зв'язку з безпідставним протиправним збагаченням винного» [8, с. 171]. Втім, другий наведений автором об'єкт посягання аналізованого злочину хоча і характеризує суспільні відносини, яких стосується вчинення кримінального правопорушення, закріпленого у ст. 369-2 КК України, однак таке визначення суперечить загальноприйнятому розумінню об'єкта злочину, - суспільні відносини, що охороняються законом. Водночас «відносини, які виникають у зв'язку з безпідставним протиправним збагаченням винного» самі по собі є протиправними, а учасники таких відносин повинні нести передбачену законодавством відповідальність.

Тому пропонуємо під безпосереднім об'єктом зловживання впливом розуміти суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правомірним (у межах наданих

законом прав та обов'язків) виконанням покладених на осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування функцій, спрямованих на забезпечення нормальної (законної) діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Близький до наведеного підхід відображений і в пояснювальній записці до Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, де об'єкт (protected legal interests) зловживання впливом визначається як «неупередженість у процесі прийняття рішень державними органами» [91].

Варто також зауважити, що зловживання впливом вважається корупційним правопорушенням, а відтак доречно буде згадати думку Джулії Філіп, яка традиційно називає зловживання впливом «фонову корупцією» та вважає, що об'єктом посягання такого діяння є ті самі (що і в безпосередньо корупційних правопорушень) захищені інтереси, а саме прозорість та неупередженість діяльності органів влади [92, с. 21].

Що стосується додаткового безпосереднього об'єкта зловживання впливом, то в цьому аспекті доцільною вбачається думка Желіка М.Б., який вважає, що у разі, якщо має місце вимагання неправомірної вигоди (частини 2, 3 ст. 369-2 КК України), то під додатковим безпосереднім об'єктом аналізованого складу злочину слід розуміти власність, а також охоронювані законом права та інтереси особи, щодо якої було наявне вимагання неправомірної вигоди [93, с. 76].

Відтак, безпосереднім об'єктом зловживання впливом виступають суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правомірним виконанням покладених на осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування функцій, спрямованих на забезпечення нормальної (законної) діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У разі, якщо протиправне діяння, яке полягає у зловживанні впливом, поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, додатковим безпосереднім об'єктом виступають відносини власності, а

також охоронювані законом права, свободи та інтереси особи, щодо якої мало місце вимагання неправомірної вигоди.

4.1.2. Об'єктивна сторона зловживання впливом

Кримінальний кодекс України відносить злочин, передбачений ст. 369-2 до списку корупційних, однак таке віднесення не можна вважати повністю коректним, оскільки ст. 369-2 КК України встановлює відповідальність за так зване «посередництво», суб'єктом якого не обов'язково є службова особа. Водночас Закон України «Про запобігання корупції» чітко встановлює перелік осіб, що можуть бути суб'єктами корупційних правопорушень, а відтак передбачає наявність спеціального суб'єкта відповідних злочинів.

Водночас Конвенція ООН проти корупції, а також Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, наслідком імплементації положень яких є закріплення у КК України відповідальності за зловживання впливом [94], оперують дещо іншими поняттями. Перш за все, оригінальний варіант тексту ст. 12 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією оперує поняттям «trading in influence» [95], тобто «торгівля впливом», що, на нашу думку, більш коректно відображає зміст аналізованого протиправного діяння, аніж запропонований українським законодавцем варіант «зловживання впливом». Більше того, для правильного розуміння мети закріплення такого зловживання (торгівлі) впливом як протиправного діяння слід звернутися до пояснювальної записки до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, у якій зазначається, що криміналізація торгівлі впливом намагається охопити коло наближених до службової особи осіб, які прагнуть отримати переваги від службового становища такої особи, тим самим сприяючи корупції [91], [96].

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 369-2 КК України, як уже зазначалося вище, виражається в кількох активних протиправних діяннях, предметом яких виступає неправомірна вигода (детальний опис поняття «неправомірна вигода» міститься у підрозділі 2.2. цієї роботи). Йдеться про пропозицію, обіцянку, надання неправомірної вигоди, а також прийняття пропозиції, обіцянки неправомірної вигоди, або її одержання. Окрім того, прийняття пропозиції, обіцянки неправомірної вигоди, або її одержання, поєднане з вимаганням такої неправомірної вигоди виступає кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення, відповідальність за яке встановлюється ст. 369-2 КК України.

Вказані кримінальні правопорушення є взаємопов'язаними між собою та утворюють необхідну співучасть – «активний» та «пасивний» підкупи [8, с. 168]. Згідно ст. 26 КК України співучастю вважається спільна умисна участь декількох суб'єктів злочину, змова яких є обов'язковою для вчинення певного умисного злочину. Крім того, як зазначає О. Кваша, доведеним фактом є те, що надання-одержання неправомірної вигоди є необхідною співучастю [97].

На відміну від КК України, де не вказується характер рішень, на прийняття яких здійснюється протиправний вплив, Конвенція ООН проти корупції оперує поняттям «неправомірна перевага». Зміст положень ст. 18 Конвенції ООН проти корупції спрямований на подальше закріплення державами-учасницями відповідальності за обіцянку, пропозицію чи надання неправомірної вигоди (переваги) за зловживання з боку її отримувача задля подальшого отримання *неправомірної* переваги ініціатором таких протиправних дій чи іншою особою. Відповідний зміст також має і частина 2 ст. 18 Конвенції ООН проти корупції, що має на меті встановлення відповідальності за вимагання чи прийняття уповноваженою особою неправомірної вигоди (переваги). Тобто Кримінальний кодекс України, на відміну від Конвенції ООН проти корупції, не закріплює мету у

вигляді отримання неправомірної вигоди внаслідок прийняття відповідного рішення, а тому не можна вважати, що характер рішень, на прийняття яких здійснюється протиправний вплив, не належить до компетенції особи, уповноваженої на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування.

Окрім того, законодавець у формулюванні ст. 369-2 КК України не вказує на наявність суспільно-небезпечних наслідків протиправного діяння як обов'язкової ознаки складу зловживання впливом, а тому злочин, відповідальність за вчинення якого закріплена у ст. 369-2 КК України, є злочином з формальним складом. У тексті ст. 369-2 КК України не зазначається також і обов'язковість наслідків у вигляді прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також характер такого рішення. З цього випливає, що для кваліфікації протиправного діяння за ст. 369-2 достатнім є сам факт вчинення одного з закріплених у тексті статті дій щодо неправомірної вигоди за здійснення впливу на прийняття уповноваженою особою рішення, яке згідно з формулюванням, наведеним у КК України, не обов'язково повинне виходити за межі повноважень особи, яка таке рішення приймає.

Стаття 369-2 КК України одночасно встановлює відповідальність за протиправне діяння, вчинене посередником (ч. 2 ст. 369-2 КК України прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди) – «пасивний» підкуп, а також протиправне діяння, вчинене відносно посередника (ч. 1 ст. 369-2 КК України - пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди) – «активний» підкуп. При цьому, в обох випадках для кваліфікації злочину за ст. 369-2 КК України не має значення сам факт здійснення впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також наявність в особи-посередника можливості, чи навіть наміру на здійснення впливу.

Відтак, за ч. 1 ст. 369-2 КК України злочин вважатиметься закінченим:

- 1) у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає у *пропозиції чи обіцянці* надання неправомірної вигоди за здійснення впливу – з моменту, коли зміст пропозиції чи обіцянки надання неправомірної вигоди було доведено до її потенційного отримувача. При цьому, злочин вважатиметься вчиненим лише у разі, якщо потенційний отримувач погоджується здійснити протиправний вплив, або ж самостійно ініціює надання йому неправомірної вигоди за його здійснення. За відсутності таких обставин діяння підлягатиме кваліфікації як замах на вчинення аналізованого протиправного діяння;
- 2) у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає у *наданні* неправомірної вигоди за здійснення впливу – з моменту одержання пропонованої чи обіцяної неправомірної вигоди, або ж її частини [98].

За ч. 2 ст. 369-2 КК України злочин вважатиметься закінченим незалежно від:

- 1) у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає в *прийнятті пропозиції чи обіцянки* надання неправомірної вигоди за здійснення впливу – з моменту, коли особа висловлює згоду на прийняття пропозиції чи обіцянки надання неправомірної вигоди. При цьому, форма вираження такої згоди не має значення для кваліфікації злочину;
- 2) у разі, якщо зміст протиправного діяння полягає в *одержанні* неправомірної вигоди за здійснення впливу – з моменту одержання неправомірної вигоди, або ж її частини [22, с. 240].

Згідно ч. 3 ст. 65 КК України суд призначає покарання з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого кримінального правопорушення. Тобто призначена судом міра покарання повинна залежати від того, чи була пропозиція чи обіцянка неправомірної вигоди поєднана з безпосереднім наданням такої вигоди чи її частини. Окрім того, факт здійснення впливу на особу, уповноважену на виконання

функцій держави чи місцевого самоврядування не має значення для кваліфікації відповідного протиправного діяння за ч. 1 ст. 369-2 КК України [99, с. 139].

Протягом періоду свого існування ст. 369-2 КК України зазнавала значних змін. Так, наприклад, на момент закріплення відповідальності за зловживання впливом (спочатку відповідальність за зловживання впливом була закріплена у ст. 369-1 КК України, однак ця стаття проіснувала лише з 1-5 січня 2011 р. [100], [101]). в КК України об'єктивна сторона аналізованого кримінального правопорушення охоплювала дещо меншу кількість діянь – пропозиція або надання як «активний» підкуп, а також одержання як «пасивний». Лише у 2014 році ст. 369-2 КК України почала охоплювати ту кількість протиправних діянь, які характеризують її об'єктивну сторону, як сьогодні. Сформована на базі звітів про склад засуджених за зловживання впливом за період з 2011-2020 років статистика показала, що внесені зміни могли покращити ситуацію з притягненням до відповідальності осіб, винних у зловживанні впливом (Додаток 8). Так, наприклад, кількість осіб, засуджених за зловживання впливом у 2011 році, становила 2 особи, у 2013 та 2014 роках – 0 осіб. Однак починаючи з 2014 року спостерігається значне зростання кількості осіб, засуджених за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369-2 КК України.

Водночас було виявлено, що у звітах про склад засуджених наявні дані про притягнення до відповідальності за ст. 369-1 КК України, яка встановлювала відповідальність за зловживання впливом, однак втратила чинність на підставі Закону України № 2808-VI від 21.12.2010 [102]. Так, наприклад, у звітах зазначається, що у 2014 році кількість притягнутих за цією статтею осіб становила 4 людини, у 2015 р. – 1, у 2019 р. – 1, у 2020 р. – 1. З огляду на те, що наявність таких даних суперечить положенням про зворотну дію закону у часі, було здійснено пошук таких судових рішень у Єдиному державному реєстрі судових рішень, однак жодного вироку за ст. 369-1 КК України за вказаний період знайдено не було.

Єдиним логічним поясненням виникнення такої ситуації може бути лише друкарська помилка з боку осіб, що формували звіти про кількість засуджених за аналізованими статтями КК України.

Отже, зловживання впливом є кримінальним правопорушенням із формальним складом, а тому для кваліфікації протиправного діяння за ст. 369-2 КК України достатнім є факт пропозиції або обіцянки або ж надання неправомірної вигоди чи її частини («активний підкуп») або прийняття пропозиції або обіцянки або одержання неправомірної вигоди або її частини («пасивний підкуп»). Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди або її частини виступає кваліфікуючою ознакою зловживання впливом.

4.2. Суб'єктивні ознаки зловживання впливом

4.2.1. Суб'єкт зловживання впливом

Як уже зазначалося вище, редакція статті 369-2 КК України протягом періоду свого закріплення в КК України зазнавала певної кількості змін. Попередня редакція ст. 369-2 КК України зазнавала критики з боку науковців [99, с. 141], [8, с. 173] до моменту внесення змін Законом України № 524-ІХ від 04.03.2020 – до того коло осіб, уповноважених на прийняття рішень внаслідок зловживання впливом, характеризувалося як «особи, уповноважені на виконання функцій держави», а примітка до ст. 369-2 КК України, яка розкривала зміст наведеного поняття, відсилала до нечинного Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Так, наприклад, Загинець З. у своїй монографії зазначає про те, що відсилка до закону, що втратив чинність, створює складнощі при визначенні суб'єкта зловживання впливом [103, с. 174-175]. Однак особа, уповноважена на виконання функцій держави (або місцевого самоврядування), про яку йдеться у ст.

369-2 КК України не є суб'єктом аналізованого зловживання. Водночас варто зауважити, що у відсилці, яка містилась у примітці до ст. 369-2 КК України, визначалося, що особами, уповноваженими на виконання функцій держави, є особи, визначені в пунктах 1-3 частини першої статті 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». При цьому, в п. 3 ст. 4 цього Закону йдеться про службових осіб юридичних осіб приватного права, що суперечить як самому поняттю «особа, уповноважена на виконання функцій держави», так і ст. 12 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та ст. 18 Конвенції ООН проти корупції [99, с. 141].

Втім, варто зазначити, що Верховний Суд при вирішенні питання, пов'язаного з наявністю у примітці до ст. 369-2 відсилки до закону, що втратив чинність, у постанові у справі № 722/28/17 дійшов висновку щодо того, що зміст поняття «особа, уповноважена на виконання функцій держави» в контексті цієї статті може бути визначений і без звернення до тексту примітки [104].

До того ж, аналіз судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу злочину у справах про зловживання впливом, відображений у Додатку 4 продемонстрував, віднесення диспозицією ст. 369-2 КК України до кола об'єктів зловживання впливом до 2020 року [105] лише осіб, уповноважених на виконання функцій держави, фактично декриміналізувало діяння, яке полягало у протиправному впливі на осіб, уповноважених на виконання функцій місцевого самоврядування. Так, наприклад, Сторожинецький районний суд Чернівецької області у справі № 1-267/11 від 01.02.2011 визнав особу винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України за наступних обставин:

ОСОБА_3 займаючи посаду сільського голови отримав від ОСОБА_5 неправомірну вигоду на загальну суму 2 тис доларів США за вплив на прийняття рішення сесією Старожадівської сільської ради про надання згоди на виготовлення проекту відведення земельної ділянки безоплатно у приватну власність ОСОБА_6 для ведення

особистого селянського господарства орієнтовною площею 2 га із земель запасу сільської ради за межами населеного пункту [106].

Втім Апеляційний суд Чернівецької області скасував цей вирок та задовольнив апеляційну скаргу прокурора, в якій він просив перекваліфікувати дії ОСОБА_3 на ч. 2 ст. 368 КК України з огляду на те, що, як чітко вказано у диспозиції статті 369-2 КК України, об'єктом зловживання впливом може бути не будь-яка службова особа, а лише та, яка вповноважена на виконання функцій держави. Відповідно до положень ст.5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (від 21.05.1997 із наступними змінами) сільська рада входить у систему органів місцевого самоврядування. Отже, одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особами, уповноваженими на виконання функцій місцевого самоврядування, не може бути кваліфіковане за ст.369-2 ч.2 КК України [107].

Сьогодні ж примітка до ст. 369-2 КК України відсилає до чинного Закону України «Про запобігання корупції» та не поширюється на службових юридичних осіб приватного права. Однак слід пам'ятати про те, що попри поширену думку, особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, про яку йдеться у тексті аналізованої статті, не є суб'єктом злочину за ст. 369-2 КК України, - КК України не встановлює наявності спеціального суб'єкта як обов'язкової ознаки злочину за ст. 369-2 КК України. Відтак, суб'єктом зловживання впливом може бути будь-яка фізична осудна особа у віці від 16 років.

Як уже зазначалося, ст. 369-2 КК України встановлює відповідальність як за «активний», так і за «пасивний» підкупи. Тобто суб'єктом зловживання впливом є як особа, яка пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, так і особа, яка таку вигоду отримує, або ж приймає відповідну пропозицію чи обіцянку. Серед науковців існує думка щодо того, що у разі, якщо склад злочину передбачає наявність спеціального суб'єкта, то основні чи додаткові ознаки такого суб'єкта мають бути вказані в диспозиції відповідної норми. Так, наприклад, Митрофанов І.І. вважає, що «ознаки, які характеризують спеціальний суб'єкт, вказуються у диспозиціях кримінально-правових норм Особливої частини КК. Іноді виділяються норми зі спеціальним суб'єктом до окремих розділів, що утворюють цілі системи норм, де і визначаються ознаки спеціальних суб'єктів у нормі

Особливої частини КК» [108, с. 192]. Водночас Дудоров О.О. та Хавронюк М.І. зазначають, що додаткові ознаки спеціального суб'єкта можуть також бути визначені шляхом тлумачення відповідної норми [4, с. 142-143].

Що стосується суб'єкта злочину, передбаченого ч. 1 ст. 369-2 КК України («активний» підкуп), то серед науковців відсутні розбіжності щодо того, що він є загальним [8, с. 174], [99, с. 161]. Однак щодо визначення суб'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України («пасивний» підкуп), спостерігаються протилежні думки. Так, наприклад, Навроцький В.О. та Дудоров О.О. вважають, що суб'єкт злочину за ч. 2 ст. 369-2 є загальним [8, с. 175], [99]. Водночас, на думку Киричко В.М., у ч. 2 ст. 369-2 КК України йдеться не про «використання будь-якого впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави, а лише про зловживання таким впливом, який пов'язаний з наявністю у суб'єкта злочину влади, його службовим становищем чи повноваженнями (обумовлений ними)» [109, 40-41]. Тобто автор наголошує на тому, що суб'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України, може бути виключно службова особа, тобто спеціальний суб'єкт злочину.

На практиці суди також мають різний підхід до визначення суб'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України. Касаційний кримінальний суд Верховного Суду у своїй постанові у справі № 686/8714/16-к від 22.02.2018 року дійшов висновку щодо того, що «суб'єктом цього злочину є будь-яка особа, при цьому специфікою таких осіб є те, що вони, не маючи статусу службової особи, мають реальну можливість вплинути на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави» [110]. Водночас у своїй постанові у справі 359/1848/15-к від 26.06.2018 цей же суд вказав на те, що «існування неслужбових та родинних зв'язків, дружніх, добрих міжособистісних відносин між ОСОБА_2 та посадовою особою митниці в розумінні ст. 369-2 КК України не може бути ознакою суб'єкта зловживання впливом» [111], [8, с. 174].

При цьому, згідно положень ст. 18 Конвенції ООН проти корупції суб'єктом вимагання або прийняття неправомірної вигоди (переваги) може бути як державна посадова особа, так і *будь-яка інша особа*. У статті 12 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією ж йдеться про обіцянку, пропозицію чи надання неправомірної вигоди (переваги) *будь-якій особі*, яка заявляє чи підтверджує, що вона може за винагороду зловживати впливом на прийняття рішень. Тобто обидві конвенції, наслідком імплементації положень яких є закріплення у КК України відповідальності за зловживання впливом, визначають суб'єкта такого зловживання як «будь-яку особу», тобто загального суб'єкта.

Такої ж позиції дотримується Касаційний кримінальний суд Верховного суду у своїй постанові у справі № 554/5090/16-к від 29 березня 2021 року, де зазначає, що

«суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК, є будь-яка фізична осудна особа, що досягла віку кримінальної відповідальності на момент його вчинення, яка, за усвідомленням того, хто пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду, здатна здійснити реальний вплив на особу, уповноважену на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування...Оскільки диспозиція ч. 2 ст. 369-2 КК України текстуально не конкретизує характеру впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави, ОП виходила з того, що поняттям впливу охоплюється, в тому числі, використання дружніх, родинних, особистих стосунків з особою, уповноваженою на виконання функцій держави, тощо» [112].

Така позиція є вірною зокрема через те, що запропоноване судом формулювання «за усвідомленням того, хто пропонує...» корелює з вказівкою у ст. 12 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та ст. 18 Конвенції ООН проти корупції на можливість здійснення суб'єктом аналізованого правопорушення удаваного впливу (детально про удаваний вплив йдеться у п. 4.2.2. Розділу IV цієї роботи).

Аналіз зарубіжного законодавства показав, що не у всіх країнах законодавець має однаковий підхід до закріплення відповідальності за зловживання (торгівлю)

впливом. Так, наприклад, Кримінальний кодекс Французької Республіки [28, с. 271] закріплює відповідальність за торгівлю впливом (*trafic d'influences*) у статтях 435-2 та 435-4 та, так само, як і КК України, диференціює її на «активний» та «пасивний» підкупи, не виокремлюючи при цьому спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.

Водночас Кримінальний кодекс Іспанії [30, с. 128-129] встановлює відповідальність за торгівлю впливом (*influence peddling*) одразу у чотирьох статтях – 428-430. Так, у ст. 428 встановлена відповідальність для «державних службовців або представників органів влади, які впливають на інших державних службовців або представників органів влади, які користуються повноваженнями своєї посади...» [30, с. 128], у ст. 429 – для «будь-якої особи, яка впливає на державного службовця або представника органу влади...» [30, с. 128-129], у ст. 430 – за діяння, аналогічне до зазначеному в КК України як «поєднане з вимаганням неправомірної вигоди».

Що стосується кримінологічної характеристики засуджених за вчинення аналізованого кримінального правопорушення, то, наприклад, у 2019 році за зловживання впливом до відповідальності було притягнуто 143 особи, з яких 22 – за ч. 1 ст. 369-2, 120 – за ч. 2 ст. 369-2, 1 – за ч. 3 ст. 369-2 КК України. Усі ці особи є громадянами України, з них – лише 12 жінок. Переважну більшість осіб (85) було притягнуто до відповідальності у віці від 30-50 років, 34 – у віці 50-65 років, 5 – у віці 18-25 років, 17 – у віці 25-30 років та 2 – у віці від 65 років та більше. У 18 випадках кримінальні правопорушення було вчинено у складі групи. Що цікаво, 41 зі 120 осіб, яких було притягнуто до відповідальності за ч. 2 ст. 369-2 та 4 з 22, яких було притягнуто до відповідальності за ч. 1 ст. 369-2 мали статус державного службовця, 35 та 1 відповідно – статус «іншого службовця», 11 та 1 відповідно – статус військовослужбовця [50].

Таким чином, на нашу думку, суб'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України може бути будь-яка фізична осудна особа у віці від 16 років (загальний суб'єкт злочину). Про це свідчить як відсутність вказівки у ст. 369-2 КК України на наявність ознак спеціального суб'єкта, так і те, що ст. 12 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та ст. 18 Конвенції ООН проти корупції визначають суб'єкта зловживання впливом як «будь-яку особу», тобто загального суб'єкта. Що стосується суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369-2 КК України, то відсутні сумніви щодо того, що такий суб'єкт є загальним. Однак задля уникнення розбіжностей під час тлумачення судами суб'єкта зловживання впливом ми пропонуємо за аналогією з іспанським законодавством внести зміни до чинної редакції ст. 369-2 КК України та виокремити зловживання впливом як кваліфікуючу ознаку кримінального правопорушення шляхом доповнення її ч. 4 наступного змісту:

- 4. Діяння, передбачені частиною першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони були вчинені службовою особою.*

4.2.2. Суб'єктивна сторона зловживання впливом

Суб'єктивна сторона зловживання впливом характеризується умисною формою вини. На наявність такої характеристики складу злочину як прямий умисел вказує законодавець к самому тексті ст. 369-2 КК України. Так, наприклад, у разі, якщо має місце пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди, метою виступає здійснення впливу на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас, у разі, якщо йдеться про прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди,

метою вчинення злочину за ст. 369-2 КК України виступатиме отримання такої неправомірної вигоди.

Що стосується характеру рішень, вплив на прийняття яких виступає метою вчинення зловживання впливом, то позиція українського законодавця в цьому аспекті корелює із положеннями, викладеними у ст. 18 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, - у ній йдеться про «...прийняття рішень будь-якою особою, згаданою у статтях 2, 4-6 і 9-11, незалежно від того, чи така неправомірна перевага призначена для неї особисто чи для іншої особи, а також вимагання, одержання або прийняття пропозиції чи обіцянки надання такої вигоди у винагороду за такий вплив...». Тобто у Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, так само, як і в Кримінальному кодексі України, не вказується на те, протиправним є рішення, на прийняття якого здійснюється або має здійснюватися вплив, або ж правомірним. Таке законодавче формулювання є ширшим та дозволяє охопити обидва випадки, та відміну від формулювання, яке містить ст. 12 Конвенції ООН проти корупції, де йдеться про «одержання від адміністрації чи державного органу Держави-учасниці будь-якої *неправомірної переваги* для ініціатора таких дій чи будь-якої іншої особи».

Що стосується діяння особи, яка прийняла пропозицію, обіцянку чи одержала неправомірну вигоду за здійснення впливу на прийняття рішення особою, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, то існує думка, що таке протиправне діяння слід додатково кваліфікувати як готування до шахрайства (ч. 2 ст. 14, ст. 190 КК України) [113]. Формулювання статті 369-2 КК України не дозволяє визначити, чи дійсно таке твердження є правдивим, однак зі змісту ст. 12 Конвенції ООН проти корупції та ст. 18 Кримінальній конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, наслідком імплементації положень яких у Кримінальному кодексі України було закріплено відповідальність за зловживання впливом, випливає, що положення цих статей поширюється також і на так званий

«удаваний вплив». Тобто відповідне діяння може бути кваліфіковане за ч. 2 ст. 369-2 КК України незалежно від того, чи дійсно було здійснено вплив на прийняття рішення уповноваженою особою, - для кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 369-2 КК України достатнім є факт того, що особа, яка приймає пропозицію, обіцянку, або ж одержує неправомірну вигоду, усвідомлює те, за що саме вона таку вигоду отримує чи погоджується отримати [22, с. 244].

Втім, на практиці трапляються випадки притягнення до відповідальності осіб, що вчинили удаваний вплив, за ст. 190 та ст. 369-2 КК України. Так, наприклад, Червонозаводський районний суд м. Харкова визнав винною у скоєнні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 190, ч. 2 ст. 369-2 КК України, особу, чий протиправні діяння полягали у зловживанні удаваним впливом. У матеріалах справи йдеться про те, що

у процесі виконання своїх службових обов'язків ОСОБА_1 стало відомо, що комісією Диканівської виправної колонії Державної пенітенціарної служби України розглянуте питання про можливість застосування до засудженого ОСОБА_3, вимог ст. 81 КК України. ОСОБА_1 звернувся до ОСОБА_4 (знайомого ОСОБА_3) та повідомив йому, що він може вирішити питання про прийняття членами комісії рішення про можливість застосування до ОСОБА_3 вимог ст. 81 КК України, а саме про прийняття рішення про можливість умовно-дострокового звільнення від покарання, але за вказані дії членам комісії необхідно передати неправомірну вигоду у сумі 600 доларів США.

Після отримання всієї суми неправомірної вигоди від ОСОБА_4 ОСОБА_1 не передав її членам комісії Диканівської виправної колонії Державної пенітенціарної служби України, а використав на свої потреби [114].

Однак, як уже зазначалося, зі змісту положень ст. 12 Конвенції ООН проти корупції та ст. 18 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією випливає, що склад злочину, відповідальність за який передбачена ст. 369-2 КК України, охоплює як реальний, так і удаваний вплив. Задля уникнення неправильної кваліфікації з боку судів слід привести чинну редакцію ч. 2 та 3 ст. 369-2 КК України у відповідність до міжнародно-правових актів та викласти їх у такій редакції:

«прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди, незалежно від того чи було такий вплив здійснено».

Отже, суб'єктивна сторона зловживання впливом характеризується наявністю таких ознак, як вина у формі прямого умислу, мета у вигляді отримання неправомірної вигоди у разі, якщо йдеться про прийняття пропозиції, обіцянки чи отримання неправомірної вигоди та, відповідно, корисливий мотив.

4.3. Розмежування складів зловживання впливом із суміжними складами кримінальних правопорушень

Норма, закріплена у ст. 368 КК України, встановлює відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Таке законодавче формулювання є близьким до того, яке закріплене у ч. 2 ст. 269-2 КК України. Водночас аналізовані статті мають низку розмежувальних ознак.

У постанові пленуму Верховного суду України «Про судову практику у справах про хабарництво» N 5 від 26.04.2002 зазначається, що

«відповідальність за одержання хабара настає лише за умови, що службова особа одержала його за виконання чи невиконання таких дій, які вона могла або повинна була виконати з використанням наданої їй влади, покладених на неї організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або таких,

які вона не уповноважена була вчинювати, але до вчинення яких іншими службовими особами могла вжити заходів завдяки своєму службовому становищу» [48].

Тобто йдеться про те, що законодавче формулювання «з використанням наданої їй влади чи службового становища», наведене у диспозиції ст. 368 КК України, дозволяє охопити протиправні діяння, які полягають у зловживанні впливом. Водночас наявність у диспозиції ст. 368 КК України прямої вказівки на суб'єкта злочину, яким може бути виключно службова особа, хоча і не є визначальною розмежувальною ознакою складів аналізованих злочинів, однак суттєво звужує характер такого впливу та визначає його як службовий. [115, с. 87].

Таким чином, до появи у Кримінальному кодексі України норми, яка закріплює відповідальність за зловживання впливом згідно з Законом України № 1508-VI (1508-17) від 11.06.2009 року [116], кримінальна відповідальність за зловживання впливом, вчиненим службовою особою, була передбачена ст. 368 КК України. Наразі аналізовані норми співвідносяться як загальна (ст. 368 КК України) та спеціальна (ст. 369-2 КК України).

Втім, аналіз судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання впливом, відображений у Додатку 4, демонструє, що навіть після появи у Кримінальному кодексі України статті 369-2, суди неоднозначно тлумачать суб'єкта відповідальності за зловживання впливом. Так, наприклад, Ленінський районний суд м. Харкова у справі № 642/9380/14-к від 01.04.2015 року визнав особу винним у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України за наступних обставин:

ОСОБА_1 повідомив начальника управління ветеринарної медицини в Харківському районі Харківської області ОСОБА_3, що йому стало відомо, що під час планової ревізії окремих питань фінансово-господарської діяльності Харківської районної державної лікарні ветеринарної медицини в діяльності лікарні виявлені порушення вимог чинного законодавства. ОСОБА_1 під час зустрічі пообіцяв ОСОБА_3 посприяти, щоб в акті планової ревізії лікарні не відображали виявлені порушення. За таке сприяння вказав про необхідність передачі ОСОБА_3 йому для керівництва ДФІ у Харківській області неправомірної вигоди у сумі 1000 Євро. ОСОБА_3 повідомив, що не має таких грошей і зможе передати суму в розмірі 5000 гривень, на що ОСОБА_1

повідомив, що йому треба узгодити це із керівництвом. ОСОБА_1 повідомив ОСОБА_3 про необхідність передачі йому неправомірної вимоги в сумі 3000 гривень додатково. ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_3 неправомірну вигоду у розмірі 8000 гривень за вплив на прийняття рішення керівництвом ДФІ, які відповідно до п.п. 1-3 ст.4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» є особами, уповноваженими на виконання функцій держави [117].

Натомість Апеляційний суд Харківської області скасував попередній вирок та визнав ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.368 КК України, аргументуючи це тим, що за змістом ч.2 ст.369-2 КК України суб'єктом цього злочину є лише приватна особа. Якщо неправомірну вигоду за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, отримує службова особа, тоді дії такої особи належить кваліфікувати за відповідними частинами ст.368 КК України [118].

На нашу думку, викладені в аргументації Апеляційного суду Харківської області тези є докорінно неправильними, зокрема з огляду на те, що у п. 65 та 66 пояснювальної записки до Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією наведено наступні розмежувальні ознаки «торгівлі впливом» (ст. 369-2 КК України) та «підкупом» (ст. 368 КК України):

65. «... різниця між торгівлею впливом та підкупом полягає в тому, що торговець впливом не зобов'язаний діяти або утриматися від дій як державний службовець. Одержувач неправомірної переваги допомагає особі, яка надає неправомірну перевагу, застосовуючи або пропонуючи вчинити протиправний вплив на третю особу, яка може прийняти (або утриматися від прийняття) запитуване рішення...»

66. «... пасивна торгівля впливом нагадує пасивний підкуп, однак у такому разі торговець впливом отримує неправомірну перевагу, а не державний службовець. Важливо відзначити становище торговця впливом: він не може приймати рішення сам, але зловживає своїм реальним чи удаваним впливом на інших осіб. Не має значення, чи справді торговець впливом чинив свій вплив, чи ні, чи призводить вплив до запланованого результату...» [91].

Тобто у пояснювальній записці до Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією наголошується на тому, що норма, яка закріплює відповідальність за зловживання впливом, спрямована на притягнення до відповідальності саме осіб, які виступають посередниками у процесі прийняття рішення. Такі посередники хоч і можуть бути службовими особами, однак у разі, якщо до їх компетенції входить прийняття рішення, на яке мав би бути здійснений вплив, таке діяння має бути кваліфіковане за ст. 368 КК України. У цьому контексті

доцільною є також позиція Центрального районного суду міста Миколаєва, який у справі № 490/2433/19 від 15.11.2019 року із посиланням на роз'яснення, що містяться у пункті 281 Керівництва для законодавчих органів з втілення Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, зазначає, що у разі вчинення злочину, передбаченого ст. 368 КК України, особа використовує своє службове становище задля отримання неправомірної вигоди, а у разі вчинення злочину, передбаченого ст. 369-2 КК України – свій реальний або ж удаваний вплив [119].

Таким чином, основною розмежувальною ознакою складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 та 369-2 КК України, виступає те, яку роль виконує особа, що вчинила відповідне кримінальне правопорушення – ч. 2 ст. 369-2 КК України встановлює кримінальну відповідальність за отримання неправомірної вигоди за так зване посередництво у процесі прийняття рішення. Водночас ст. 368 КК України закріплює кримінальну відповідальність за отримання неправомірної вигоди за прийняття рішення безпосередньо особами, уповноваженими на прийняття таких рішень.

***

Отже, зловживання впливом як вид зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, містить низку ознак, які відрізняють його від службових зловживань.

Перш за все, стаття 369-2 КК України встановлює відповідальність за так зване «посередництво» у процесі прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави. Зловживання впливом можна поділити на «активний

підкуп», тобто пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди або її частини особі, яка має дійсний чи удаваний вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 369-2 КК України), а також «пасивний підкуп», який полягає у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди або її частини за здійснення впливу на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (ч. 2 ст. 369-2 КК України). Що стосується ч. 3 ст. 369-2 КК України, то вона встановлює відповідальність за «пасивний підкуп», поєднаний із вимаганням неправомірної вигоди як кваліфікуючу ознаку зловживання впливом.

Основним безпосереднім об'єктом посягання зловживання впливом є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з правомірним виконанням покладених на осіб, уповноважених на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування. У разі ж, якщо має місце «пасивний підкуп», поєднаний із вимаганням неправомірної вигоди, додатковим безпосереднім об'єктом такого посягання виступають відносини власності особи, щодо якої мало місце таке вимагання, а також її охоронювані законом права, свободи та інтереси. Окрім того, зловживання впливом є злочином із формальним складом, а тому для кваліфікації відповідного протиправного діяння за ст. 369-2 КК України достатньо вчинення «активного» чи «пасивного» підкупу незалежно від настання наслідків.

Що стосується суб'єкта зловживання впливом, ним, у разі, якщо має місце «активний підкуп», може бути будь-яка фізична особа у віці від 16 років, тобто загальний суб'єкт. Окрім того, попри виникнення розбіжностей серед науковців щодо визначення суб'єкта «пасивного підкупу», аналіз положень ст. 12 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією та ст. 18 Конвенції ООН проти корупції демонструє, що ним може бути будь-яка особа, тобто також загальний суб'єкт.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, відповідальність за яке встановлена у ст. 369-2 КК України характеризується виною у формі прямого умислу, а також мети у вигляді отримання неправомірної вигоди у разі, якщо йдеться про прийняття пропозиції, обіцянки чи отримання неправомірної вигоди. На практиці були виявлені випадки неправильної кваліфікації зловживання впливом у разі, якщо такий вплив здійснено не було, а особа, яка отримала за такий вплив неправомірну вигоду, не мала на меті здійснення впливу на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави. З урахуванням того, що зміст положень ст. 12 Конвенції ООН проти корупції та ст. 18 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, охоплює як реальний, так і удаваний вплив, існує потреба у приведенні чинної редакції ст. 369-2 КК України у відповідність до вказаних міжнародно-правових актів. Тому ми пропонуємо змінити ч. 2 ст. 369-2 КК України та, відповідно, ч. 3 ст. 369-2 КК України та викласти її у такій редакції:

«прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди, незалежно від того чи було такий вплив здійснено».

Окрім того, було проведення аналізу та узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання впливом показало тенденцію до неправильного розмежування зловживання впливом та прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України) з боку судів, що змовило необхідність виявлення розмежувальних ознак складів цих кримінальних правопорушень. Під час аналізу було встановлено, що основною розмежувальною ознакою складів кримінальних

правопорушень, передбачених статтями 368 та 369-2 КК України, виступає роль, яку виконує особа, що вчинила кримінальне правопорушення. Так, наприклад, у разі, якщо йдеться про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 368 КК України, суб'єктом такого протиправного діяння виступає службова особа, тобто особа, уповноважена на прийняття рішення, щодо якого вона прийняла пропозицію, обіцянку, або ж одержала неправомірну вигоду. Якщо ж має місце зловживання впливом, то суб'єктом такого правопорушення виступає саме посередник у процесі прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Таким суб'єктом може бути будь-яка фізична осудна особа у віці від 16 років.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження було здійснено аналіз кримінальної відповідальності за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Зокрема було виявлено, що зловживання виступає загальним способом вчинення кримінальних правопорушень, об'єднаних у Розділі XVII КК України. Відсутність визначення поняття «зловживання» на законодавчому та доктринальному рівнях зумовило необхідність у більш глибокому аналізі цього питання. Відтак, на базі проведеного аналізу ми пропонуємо розуміти зловживання в контексті кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг як протиправне діяння, вчинене суб'єктом зловживання у процесі реалізації прав, а саме виходу за межі таких прав, які особа має у зв'язку з тим, що вона є службовою особою, або обіймає посаду, пов'язану з наданням публічних послуг. Зловживання як спосіб вчинення кримінального правопорушення також має місце у разі, якщо третя особа здійснює неправомірні дії, зокрема протиправний вплив, спрямовані на отримання неправомірної вигоди у зв'язку з тим, що особа, щодо якої такі дії було здійснено, уповноважена на прийняття рішень у зв'язку зі службовою діяльністю чи професійною діяльністю, пов'язаною з наданням публічних послуг.

Проведений аналіз кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг дозволив виділити кримінальні правопорушення, що вчиняються шляхом зловживання, а також ті, що безпосередньо є зловживаннями. Відповідальність за кримінальні правопорушення, що вчиняються шляхом зловживання, здебільшого закріплена у нормах, що є спеціальними щодо тих, які закріплюють відповідальність за зловживання у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Так, наприклад, кримінальні правопорушення, що вчиняються шляхом зловживання, мають два або більше об'єктів посягання —

наприклад, відносини власності та суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність. Що ж стосується другого виду зловживань, то вони передбачені Кримінальним кодексом України як самостійні посягання, відповідальність за які закріплена зокрема у статтях 364, 364-1, 365-2 та 369-2 КК України. Ми пропонуємо їх поділяти на службові зловживання та зловживання впливом. Аналіз таких зловживань дозволив виокремити наступні форми їх вчинення:

- 1) зловживання владою (ст. 364 КК України);
- 2) зловживання службовим становищем (ст. 364 КК України);
- 3) зловживання повноваженнями (ст. 365-2 КК України);
- 4) зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Водночас кримінальні правопорушення, передбачені статтями 364, 364-1 та 365-2 КК України передбачають вчинення тотожних за своєю суттю протиправних діянь, однак різними суб'єктами – службовою особою юридичної особи публічного права (ст. 364 КК України), службовою особою юридичної особи приватного права (ст. 364-1 КК України), особою, що надає публічні послуги (ст. 365-2 КК України). М.-М. Яциніна називає такі зловживання *службовими*. При цьому, зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) не має суміжних із службовими зловживаннями ознак. Більше того, на відміну від суб'єкта службових зловживань, суб'єктом зловживання впливом може бути будь-яка осудна особа у віці від 16 років, тобто загальний суб'єкт.

Задля більш глибокого розуміння поняття зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, було здійснено аналіз кримінально-правової характеристики зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), зловживання повноваженнями (статті 364-1 та ст. 365-2 КК України) та зловживання впливом (ст. 369-2 КК України).

Отже, під час аналізу кримінально-правової характеристики складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України, було виявлено, що доктринальна база обраної тематики є недосконалою та потребує доопрацювання. На нашу думку, найбільший внесок у забезпечення наукового підґрунтя ст. 364 КК України було зроблено Навроцьким В.О.

Протягом дослідження кримінально-правової характеристики складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України було виділено наступне.

Зловживання владою або службовим становищем спрямоване на завдання шкоди одночасно суспільним відносинам, які виникають з приводу забезпечення виконання службовими особами своїх функцій в інтересах служби, а також охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, що є основним безпосереднім та додатковим безпосереднім об'єктами кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364 КК України.

Протиправне діяння за ст. 364 КК України є активним, - воно полягає у використанні службовою особою свого службового становища всупереч інтересам служби та спрямоване на отримання неправомірної вигоди для себе або інших осіб. Крім того, таке діяння перебуває в безпосередньому причинно-наслідковому зв'язку з наслідками, - завдання істотної шкоди охоронюваним законом правам та інтересам. Істотна шкода ж, у свою чергу, в розумінні наслідків за ст. 364 КК України може бути лише матеріальною або мати грошовий еквівалент. Сукупність усіх перелічених ознак характеризують об'єктивну сторону зловживання владою або службовим становищем.

Суб'єктом злочину є службова особа публічного права. Однак для визнання її суб'єктом зловживання владою або службовим становищем, має бути доведений факт вчинення протиправних дій саме під час виконання покладених на неї організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських обов'язків.

Зловживання владою або службовим становищем у розумінні ст. 364 КК України може бути вчинене лише з прямим умислом, тобто в разі усвідомлення суб'єктом характеру вчиненого злочину, а також його наслідків. До того ж, суб'єктивна сторона аналізованого кримінального правопорушення характеризується наявністю таких обов'язкових ознак, як присутність у діях суб'єкта кримінального правопорушення корисливого мотиву та мети, що полягає в отриманні неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

Також було наведено розмежувальні ознаки складу зловживання владою або службовим становищем із складами перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365 КК України), привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ч. 2 ст. 191 КК України), а також постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ретроспективний погляд на ст. 375 КК України). Відтак, під час вирішення питання розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 364 та ст. 365 КК України перш за все слід відштовхуватись не від суб'єкта злочину, а від характеру діяння. У першому випадку суб'єкт злочину використовує своє службове становище всупереч інтересам служби, тобто діяння схоже з законним, хоч і є порушенням встановлених меж повноважень службової особи. У другому ж випадку йдеться про те, що особа вчинила дії, які, хоч і є пов'язаними з її повноваженнями, однак вона не мала права на їх вчинення. Ми також вважаємо недоцільним виокремлення окремої норми, що встановлює відповідальність за перевищення повноважень працівником правоохоронного органу та наголошуємо на необхідності внесення змін до законодавства та встановлення відповідальності за відповідні протиправні діяння як кваліфікуючу ознаку за ст. 364 КК України.

У разі, якщо йдеться про розмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 364 та ч. 2 ст. 191 КК України, то основними розмежувальними

ознаками виступають 1) об'єкт посягання, - основним безпосереднім об'єктом злочину за ч. 2 ст. 191 КК України є відносини власності, а за ст. 364 КК України – суспільні відносини, що виникли з приводу забезпечення виконання службовими особами своїх функцій в інтересах служби; 2) безоплатність та безповоротність вилучення, - вони мають місце лише при вчиненні привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем. Що стосується співвідношення складів зловживання владою або службовим становищем та постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ст. 375 КК України), то аналізовані норми співвідносяться як загальна та спеціальна, однак лише у разі вчинення суддею дій, що містять ознаки зловживання владою або службовим становищем, а способом вчинення виступає постановлення завідомо неправосудного рішення, - у такому випадку його дії мають бути кваліфіковані за ч. 2 ст. 375 КК України.

Окрім того, було здійснено аналіз та узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання владою або службовим становищем, наведеному у Додатку 1 та Додатку 2, згідно якого у 46% аналізованих справ судом було визнано обвинувачених невинними з огляду на те, що завдана їх протиправними діями шкода не мала матеріальний характер. Відтак, законодавче визначення наслідків у вигляді істотної шкоди, яка може бути виключно матеріального характеру, або ж мати еквівалент матеріального характеру, за своєю суттю декриміналізує зловживання владою або службовим становищем у разі, якщо завдана таким зловживанням шкода не має матеріальний характер. Відтак, ми пропонуємо повернути текст п. 3 примітки до ст. 364 КК України до старої редакції, що охоплювала наслідки як матеріального, так і нематеріального характеру, або ж виокремити наслідки у вигляді істотної шкоди (матеріального та нематеріального характеру) як кваліфікуючу, а не обов'язкову ознаку злочину за ст. 364 КК України.

На базі проведеного аналізу ми пропонуємо наступні правила кваліфікації зловживання владою або службовим становищем:

1. Діяння може бути кваліфіковане за ст. 364 КК України лише за умови відсутності ознак, що вказують на наявність складу суміжних кримінальних правопорушень (наприклад, статті 191, 365 КК України). У разі наявності останніх діяння не потребує додаткової кваліфікації за ст. 364 КК України;
2. Під час кваліфікації діяння слід звертати увагу на правовстановлючі документи юридичної особи, де службова особа обіймає посаду, - вони мають підтверджувати, що така юридична особа належить до юридичних осіб публічного права;
3. Склад зловживання владою або службовим становищем не може охоплювати перевищення повноважень;
4. Слід враховувати, що склад зловживання владою або службовим становищем передбачає наявність наслідків у вигляді істотної шкоди матеріального характеру, або ж такої, що має матеріальний еквівалент, як обов'язкової ознаки.

Також було здійснено аналіз кримінально-правової характеристики складів зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права (ст. 364-1 КК України) та особами, що надають публічні послуги (ст. 365-2 КК України), в ході якого було виявлено, що склади аналізованих правопорушень відрізняються від складу зловживання владою або службовим становищем лише суб'єктом, а також тим, що об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364-1 КК України, на відміну від ст. 364 КК України, охоплює також і перевищення повноважень. Аналіз та узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного

права показав, що на практиці трапляються випадки неправильної кваліфікації зловживань службовими особами юридичних осіб приватного права за ст. 364 КК України.

Окрім того, у ст. 365-2 КК України міститься невичерпний перелік осіб, які можуть бути суб'єктами цього кримінального правопорушення. Законодавець до них відносить службову особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, чим створює необґрунтовану конкуренцію норм за ст. 364 та ст. 365-2 КК України. Відтак, ми вважаємо, що відсутня потреба виділення аналізованих службових зловживань в окремі норми Кримінального кодексу України. Відтак, ми вважаємо необґрунтованим та недоречним виділення законодавцем окремих норм, що встановлюють відповідальність за зловживання владою або службовим становищем, зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права та особами, що надають публічні послуги. Ми вважаємо, що задля уникнення неправильного тлумачення такі норми слід об'єднати в одну, яка встановлюватиме відповідальність за службові зловживання, а аналізовані протиправні діяння, передбачені ст. 364-1 та 365-2 виокремити як кваліфікуючі ознаки зловживання службовим становищем.

На базі проведеного аналізу ми пропонуємо наступні правила кваліфікації зловживання повноваженнями (розмежувальною ознакою є суб'єкт кримінального правопорушення):

1. Під час кваліфікації діяння за ст. 364-1 КК України слід звертати увагу на правовстановлючі документи юридичної особи, де службова особа обіймає посаду, - вони мають підтверджувати, що така юридична особа належить до юридичних осіб саме приватного права;
2. Діяння може бути кваліфіковане за статтями 364-1 та 365-2 КК України лише за умови відсутності ознак, що вказують на наявність складу суміжних

кримінальних правопорушень. У разі наявності останніх діяння не потребує додаткової кваліфікації за статтями 364-1 та 365-2 КК України;

3. На відміну від ст. 364, діяння, передбачені статтями 364-1 та 365-2 КК України охоплюють також перевищення службових повноважень, однак не охоплюють використання можливостей, пов'язаних із займаною посадою;
4. Подібно до ст. 364 склади зловживання повноваженнями передбачають наявність наслідків у вигляді істотної шкоди матеріального характеру, або ж такої, що має матеріальний еквівалент, як обов'язкової ознаки.

Під час аналізу кримінально-правової характеристики зловживання впливом було виявлено, що фактична назва ст. 369-2 не відповідає характеру протиправного діяння, за вчинення якого ця стаття закріплює відповідальність. Законодавче формулювання «зловживання впливом» за своєю суттю є посередництвом у прийнятті рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – так звані «активний» та «пасивний» підкупи. Відтак, ми вважаємо, що існує потреба у приведенні назви статті у відповідність до ст. 12 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією оперує поняттям «trading in influence», тобто «торгівля впливом». Посередником у такому разі може бути будь-яка фізична особа у віці від 16 років, тобто загальний суб'єкт. При цьому, як зміст ст. 12 згаданої Конвенції, а також ст. 18 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, охоплюють як реальний, так і удаваний вплив, на відміну від ч. 2 та ч. 3 ст. 369-2 КК України, де відсутня пряма законодавча вказівка на це, що зумовлює неправильне тлумачення з боку судів аналізованої норми. Тому ми вважаємо, що існує потреба у приведенні чинної редакції ч. 2 та 3 ст. 369-2 КК України у відповідність до міжнародно-правових актів та викладенні їх у такій редакції:

«прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або пропозиція чи обіцянка здійснити вплив за надання такої вигоди, незалежно від того чи було такий вплив здійснено».

Ми також вважаємо доречним виокремлення вчинення зловживання впливом службовою особою як кваліфікуючу ознаку ст. 369-2 КК України.

Окрім того, аналіз та узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання впливом дозволив виокремити таку проблему, як неправильне тлумачення норм, що встановлюють відповідальність за зловживання впливом (ст. 369-2 КК України) та прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України), що зумовило необхідність аналізу розмежувальних ознак складів вказаних кримінальних правопорушень, в ході якого було виявлено, що основною розмежувальною ознакою складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 368 та 369-2 КК України, виступає те, яку роль виконує особа, що вчинила відповідне кримінальне правопорушення – ч. 2 ст. 369-2 КК України встановлює кримінальну відповідальність за отримання неправомірної вигоди за так зване посередництво у процесі прийняття рішення. Водночас ст. 368 КК України закріплює кримінальну відповідальність за отримання неправомірної вигоди за прийняття рішення безпосередньо особами, уповноваженими на їх прийняття. На базі проведеного аналізу ми сформуvalи прикладні правила кваліфікації зловживання впливом:

1. Суб'єкт зловживання впливом – загальний. У разі, якщо суб'єктом є службова особа, діяння не потребує додаткової кваліфікації за ст. 364 чи ст. 364-1 КК України;
2. Ст. 369-2 КК України встановлює відповідальність саме за посередництво під час прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави;
3. У разі, якщо в діях суб'єкта зловживання впливом присутній умисел на здійснення удаваного впливу, діяння не потребує додаткової кваліфікації за ст. 190;
4. Діяння може бути кваліфіковане за ст. 369-2 КК України незалежно від настання наслідків.

Підсумовуючи, ми вважаємо, що внесення запропонованих нами змін покращить процес притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні зловживань у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Зокрема, внесення таких змін до законодавства дасть змогу уніфікувати підхід судів до тлумачення аналізованих норм та усунути низку проблем, яких припускаються останні під час кваліфікації відповідних протиправних діянь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 02.02.2021).
2. Савченко А. В., Шуляк Ю. Л. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах). Київ : Центр учб. літ., 2015. 311 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/kp/KruminPravo-pidr.pdf> (дата звернення: 02.02.2021).
3. Тютюгін В. І., Городецький Ю. В., Гізимчук С. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг / ред. В. Тацій. Харків : Право, 2014. 232 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1560824/grant/> (дата звернення: 02.02.2021).
4. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: Навчальний посібник : навч. посіб. / ред. М. Хавронюк. Київ : Ваїте, 2014. 944 с. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/22/dudorov-o-o-havronyuk-m-i-kryminalne-pravo-navchalnyy-posibnyk-2014.pdf> (дата звернення: 02.02.2021).
5. Науково-практичний коментар до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу України. *liga.zakon*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KK004886> (дата звернення: 11.02.2021).
6. Тютюгін В. І., Городецький Ю. В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: загальна характеристика. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. 1 (4). С. 272–295. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8523/1/Tjutjugin_Grodetskyi.pdf (дата звернення: 18.02.2021).

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Гулеватого Олександра Івановича про офіційне тлумачення частини другої статті 164 Кримінального кодексу України 1960 року (справа про службових осіб підприємств, установ та організацій) : від 30.10.2003 р. № 18-рп/2003.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-03/print> (дата звернення: 18.02.2021).
8. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / О. Дудоров та ін. ; ред. М. Хавронюк. Київ : ФОП Москаленко О. М., 2019. 464 с.
URL: <https://dspace.lduvs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/303/1/4.%20Корупційні%20схеми%202019.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
9. Бондаренко О. С. Аналіз понятійного аспекту "безпредметних злочинів" у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2014. Т. 2, № 9-2. С. 57–59. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=AS P_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_jur_2014_9-2\(2\)_19](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=AS P_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvmgu_jur_2014_9-2(2)_19) (дата звернення: 12.05.2021).
10. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія. Київ : Юрид. думка, 2004. 400 с.
URL: <https://www.twirpx.com/file/726480/grant/> (дата звернення: 12.05.2021).
11. Куц В., Триньова Я. Поняття корупційних злочинів та їх види. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 32–36.

- 12.Тютюгін В. І., Косінова К. С. Поняття та ознаки корупційних злочинів. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. 1 (4). С. 388–396.
- 13.Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
- 14.Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/zlovzhyvaty> (дата звернення: 12.05.2021).
- 15.Козюбра М. І. Загальна теорія права. Київ: Ваїте, 2015. 392 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/f/283756.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
- 16.Скакун О. Ф. Теорія держави і права / пер. з рос. С. Буракоеський. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/1_948_39072050.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
- 17.Андрушко О. Зловживання правом в кримінальному судочинстві як підстава юридичної відповідальності. *Вісник Національної академії державної прикордонної служби України*. 2017. № 1. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vnadpcurn_2017_1_6 (дата звернення: 12.05.2021).
- 18.Яциніна М. М. Об'єктивна сторона складів злочинів, що передбачають відповідальність за службові зловживання: окремі аспекти. *Порівняльне аналітичне право*. 2016. Т. 3. С. 185–188. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/3_2016.pdf (дата звернення: 12.05.2021).

19. Проект нового Кримінального кодексу України : від 23.03.2021 р.
URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/03/30/kontrolnyj-proekt-kk-29-03-2021-1.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
20. Наголова І. Ю. Встановлення способу вчинення кримінального правопорушення під час досудового розслідування. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету імені Короля Данила Галицького*. 2016. № 1. С. 247–252. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASR_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nivif_2016_13_37 (дата звернення: 12.05.2021).
21. Гора Р. М. Кримінальна відповідальність за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Харків, 2019. 208 с.
URL: <https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/09/dis.-Гора.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
22. Настільна книга детектива, прокурора, судді. Коментар антикорупційного законодавства / ред. М. Хавронюк. Київ : Дракор, 2017. 522 с.
23. Вартилецька І. А. Практика реалізації кримінально-правових норм в умовах їх конкуренції, при кваліфікації складних, одиничних злочинів та сукупності злочинів. *Тези наукових доповідей та повідомлень*. 2017.
URL: <http://elar.naia.kiev.ua/bitstream/123456789/3425/1/Вартилецька%20І.А..pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
24. Навроцький В. Основи кримінально-правової кваліфікації. 2003.
URL: https://www.bestreferat.ru/referat-249235.html#_Точ61370808 (дата звернення: 12.05.2021).
25. Постанова Верховного Суду України : постанова від 07.02.2013 р. № 5-27кц12.
URL: <https://zib.com.ua/ua/15814->

- [postanova_verhovnego_sudu_ukraini_vid_07022013_5-27ks12_teks.html](http://postanova.verhovnego.sudu.ukraini/vid/07022013_5-27ks12_teks.html) (дата звернення: 12.05.2021).
26. Яциніна М. -М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України. Вісник Львівського університету. Серія юридична.. 2016. Вип. 62. С. 184-191.
27. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика). Київ : Центр учб. літ., 2016. 166 с.
URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/7689/1/Корупційні_злочини_Савченко_2016.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
28. Code pénal.
URL: https://www.legislationline.org/download/id/8546/file/France_CC_am012020_fr.pdf (date of access: 12.05.2021).
29. German Criminal Code.
URL: https://www.legislationline.org/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf (date of access: 12.05.2021).
30. Criminal Code of Spain.
URL: https://www.legislationline.org/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf (date of access: 12.05.2021).
31. Конституція України : законодавство зі змінами та допов. станом на 5 лют. 2016 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВЛОДА А. В., 1016. – 64 с. – (Закони України)
32. Науковий висновок щодо меж дискреційного повноваження суб'єкта владних повноважень та судового контролю за його реалізацією : Верховний Суд України. URL:
https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/naukovi_visnovki/nauk_visnovok_01_03_2018. (дата звернення: 12.05.2020).
33. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : Наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1395323-17/print>. (дата звернення: 12.05.2020).
- 34.Постанова Верховноо Суду України від 12 грудня 2011 року. Справа № 5-26кc11. URL: <https://www.viaduk.com/clients/vs.nsf/81b1cba59140111fc2256bf7004f9cd3/889e6966bd171b01c2257988004361cd?OpenDocument>. (дата звернення: 11.05.2020).
- 35.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 13.05.204 № 1261-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18/print>. (дата звернення: 13.05.2020).
- 36.Кримінальний кодекс України : Закон України в редакції від 15.12.2013 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20131215/print>. (дата звернення: 13.05.2020).
- 37.Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0015700-03/print>. (дата звернення: 13.05.2020).
- 38.Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 27 жовтня 2016 року у справі № 5-99кc16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62692636>. (дата звернення: 14.05.2020).
- 39.Зміни до примітки статті 364 КК України спричинили часткову декриміналізацію злочинів у сфері службової діяльності та зміну судової практики. URL: https://ukrainepravo.com/law-practice/practice_court/vnesennya-zm-n-do-prim-tki-statt-364-kk-ukra-ni-sprichinilo-chastkovu-dekrim-nal-zats-yu-zlochyn-v-u/. (дата звернення: 14.05.2020).

40. Вирок Кобеляцького районного суду Полтавської області від 22 грудня 2018 р. Справа № 532/233/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78803936>. (дата звернення: 19.05.2020).
41. Вирок Полтавського апеляційного суду від 15 березня 2019 р. Справа № 532/233/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80489372>. (дата звернення: 14.05.2020).
42. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/print. (дата звернення: 25.05.2020).
43. Звіт про осіб притягнутих до кримінальної відповідальності та види кримінального покарання. Суд. влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 12.05.2021).
44. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції: Закон України від 21.02.2014 № 746-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746-18>. (дата звернення: 16.05.2020). https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/lkflghkjlh. (дата звернення: 27.05.2020).
45. Проект Закону про внесення зміни до статті 364 Кримінального кодексу України щодо уточнення ознак окремих злочинів у сфері службової діяльності: від 18.12.2019 р. № 2621. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67677.
46. Criminal Code of Denmark. URL: https://www.legislationline.org/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf (date of access: 12.05.2021).
47. Максимович Р. Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України: монографія. Львів: Львівський національний університет, 2007. 271 с.

48. Про судову практику у справах про хабарництво : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02/print>. (дата звернення: 11.05.2020).
49. Михайленко Д. Г. До питання про визнання викладача службовою особою. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4132/9.%20Mychailenko%20D.%20Do%20pytannia%20pro%20vyz.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (дата звернення: 14.05.2020).
50. Звіт про склад засуджених за 2019 рік. Суд. влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019 (дата звернення: 12.05.2021).
51. Вирок Звенигородського районного суду Черкаської області від 23 січня 2017 р. Справа № 694/1050/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64219114>. (дата звернення: 14.05.2020).
52. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / ред. В. Навроцький. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
53. Хавронюк М. І. Науковий висновок щодо способу застосування Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції» від 21 лютого 2014 року № 746-VII. URL: https://www.pravo.org.ua/ua/news/5059-?__cf_chl_jschl_tk__=0bda957c819f9ee2a3e45c2d36c2e1d125da2612-1589552542-0-AfJcYCBzhVRhDgVmJ5k_hMIFk3XukIaMut_OdM4uohJDdM5F9E6rgOuIx5MvWSgZPdA4w_rzXQW1GNjxfx_7DxXpPOmBV97G3ChruBsLl1CwqA_E8Ko_1M_hZ2U7qM-41yg-jKxTuLBxdg6iK7Nuid7ftj9-ZIHTD2uhaNrVPmafxc_n6B0JTkaGNZ05OETaZ0TI2svEzAB9CNlrfgpi5WU7

n2rNTG2JXc56n2vnFOgDIvmPC6rx_fzBbgNXa7aiVtNNNArwi6R0qicgv6Zcek
PH7O5nY_LilTRFWxGQF8g. (дата звернення: 12.05.2020).

54. Постанова судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 9 липня 2015 р. Справа № 5-97кc15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/46872176>. (дата звернення: 15.05.2020).
55. Вирок Рівненського міського суду від 5 жовтня 2016 р. Справа № 569/5592/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/61792494>. (дата звернення: 19.05.2020).
56. Ухвала Черкаського апеляційного суду від 26 вересня 2019 р. Справа № 711/4218/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84683217>. (дата звернення: 19.05.2020).
57. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>. (дата звернення: 19.05.2020).
58. Хашев В. Г. Проблеми питання розмежування зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2015. Вип. 3. С. 202-209.
59. Биков К. Г. Зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади як службові злочини. Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції. Харків, 2017. С. 28-29.
60. Політова А. С. Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем як корупційний злочин. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5120/1/%D0%A0%D0%95%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF%20%D0%94%D0%95%D0%A0%D0%96%D0%90%D0%92%D0%9D%D0%9E%D0%8>

7%20%D0%90%D0%9D%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%99E%D0%A0%D0%A3%D0%9F%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%9F%D0%9E%D0%9B%D0%86%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98%20%D0%92%20%D0%9C%D0%86%D0%96%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%A3%20%D0%92%D0%98%D0%9C%D0%86%D0%A0%D0%86_p410-413.pdf. (дата звернення: 19.05.2020).

61.Постанова Верховного Суду України від 23.01.2014 р. Справа № 5-48к13.

URL:

[http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/8A6104433AFF2087C2257C92003A43EC](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/8A6104433AFF2087C2257C92003A43EC). (дата звернення: 18.05.2020).

62.Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях про злочини проти власності. Верхов. Суд. 50 с.

URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS.pdf (дата звернення: 12.05.2021).

63.Ухвала Верховного Суду Касаційного кримінального суду : від 23.08.2018 р.

№ 0912/1638/12. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76207261> (дата звернення: 12.05.2021).

64.Пономарьова М. С. Постановлення суддею (судьями) завідомо неправосудного судового рішення і суміжніт склади злочину. Право і суспільство. 2016. № 4. С. 175-181.

65.Вирок колегії суддів Судової палати з розгляду кримінальних справ Полтавського апеляційного суду від 15 березня 2019 р. Справа № 532/233/14-

к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80489372>. (дата звернення: 19.05.2020).

66.Постанова Верховного Суду України від 20.11.2014 р. Справа № 5-24к14.

URL:

[http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/196768197BCBF85DC2257DCC0032E65E](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/196768197BCBF85DC2257DCC0032E65E). (дата звернення: 19.05.2020).

67. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови як корупційний злочин. Міжнародна науково-практична конференція : Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції, м. Харків, 17.04.2014 р. Харків, 2014. С. 255.
68. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією : від 27.01.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 05.05.2021).
69. Шиндель Ю. І. До питання про об'єкт злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України (зловживання повноваженнями особами, що надають публічні послуги). 2013. № 4. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FR_index.htm_2013_4_77.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
70. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 07.04.2011 р. № 3207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3207-17/ed20130518#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
71. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо імплементації до національного законодавства положень статті 19 Конвенції ООН проти корупції : Закон України від 21.02.2014 р. № 746-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/746-18#n21> (дата звернення: 12.05.2021).
72. Постанова Верховного Суду України : від 14.05.2014 р. № 5-7ксл4. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS140242> (дата звернення: 12.05.2021).

73. Вирок Ічнянського районного суду Чернігівської області у справі №733/2176/13-к : від 13.03.2014 р.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/39765492> (дата звернення: 12.05.2021).
74. Вирок апеляційного суду Чернігівської області у справі № 733/2176/13-к від 14 лютого 2015 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42945147> (дата звернення: 12.05.2021).
75. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 р. № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
76. Про затвердження Змін до Роз'яснення щодо застосування окремих положень Закону України "Про запобігання корупції" стосовно заходів фінансового контролю : Рішення від 08.02.2019 р. № 368. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Corruption/NAZK_08022019_368.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
77. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : Розпорядж. від 15.02.2006 р. № 90-р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/90-2006-p#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
78. Чаусовська С. І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. *Держава та регіони*. 2017. Т. 1. С. 102–108.
URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2017/20.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
79. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 12.05.2021).

80. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
81. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг :
Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
82. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
83. Про оздоровлення та відпочинок дітей : Закон України від 04.09.2008 р. № 375-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
84. Про транспорт : Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
85. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / О. А. Банчук та ін.
URL: http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/zapobig-korupz/commentary_corruption.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
86. Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення" : Лист від 18.12.2009 р. № 967-0-2-09-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v967-323-09#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
87. Трут Д., Молчанов А. Доведені до краю: проблеми відповідальності за доведення до банкрутства в українських реаліях.
URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010933.

88. Навроцький Д. Хочеш керувати - вмій відповідати. *Юридична Газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/gospodarske-pravo/hochesh-keruvati--vmiy-vidpovidati.html> (дата звернення: 12.05.2021).
89. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика. Київ : Юрид. практика, 2003. URL: <https://www.twirpx.com/file/957768/grant/> (дата звернення: 12.05.2021).
90. Kodeks karny. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (date of access: 12.05.2021).
91. Explanatory Report to the Criminal Law Convention on Corruption. URL: <https://rm.coe.int/16800cce441999> (date of access: 12.05.2021).
92. Philipp J. The Criminalisation of Trading in Influence in International Anti-Corruption Laws. 2009. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/58913676.pdf> (date of access: 12.05.2021).
93. Желік М. Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика. Львів, 2018. 258 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1806/diszhelikmb.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
94. Ганжело В. Зловживання впливом: проблеми розуміння та кваліфікації. Трилогія. *Юридична Газета online*. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zlovzhivannya-vplivom-problemi-rozuminnya-ta-kvalifikaciyi-trilogiya.html> (дата звернення: 12.05.2021).
95. Criminal Law Convention on Corruption. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900000168007f3f5> (date of access: 12.05.2021).
96. Дудоров О. О. Зловживання впливом: проблеми кваліфікації (судова практика). *LexInform*. URL: <https://lexinform.com.ua/sudova->

- praktyka/zlovzhyvannya-vplyvom-problemy-kvalifikatsiyi-sudova-praktyka/ (дата звернення: 12.05.2021).
97. Кваша О. Розгляд окремих корупційних злочинів крізь призму поняття необхідної співучасті. *Історико-правовий часопис*. 2014. С. 97–101. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASR_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=ipch_2014_1_23 (дата звернення: 12.05.2021).
98. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України Том 2. *megoinfo*. URL: <http://megoinfo.com.ua/матеріал/стаття-369-2-зловживання-впливом>. (дата звернення: 12.05.2021).
99. Дудоров О. О. Зловживання впливом: у пошуках істини між "духом" і "буквою" кримінального закону. *Право і громадянське суспільство*. 2015. С. 136–178.
100. Кримінальний кодекс України: станом на 1 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20110101/print> (дата звернення: 12.05.2021).
101. Кримінальний кодекс України: станом на 5 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20110105/print> (дата звернення: 12.05.2021).
102. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції: Закон України від 21.12.2010 р. № 2808-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2808-17#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
103. Загиней З. А. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: Вид. дім «АртЕк», 2015. 380 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2496847/grant/> (дата звернення: 12.05.2021).

104. Попри зміну антикорупційного закону, посадовець мав розуміти, що одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення прокурорами і суддями є кримінально караним діянням – ВС. *Судова влада України*. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/964742/> (дата звернення: 12.05.2021).
105. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про запобігання корупції" : Закон України від 04.03.2020 р. № 524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/524-20#n31> (дата звернення: 12.05.2021).
106. Вирок Сторожинецького районного суду Чернівецької області у справі № 1-267/11 : від 01.12.2011 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/19562029> (дата звернення: 12.05.2021).
107. Вирок апеляційного суду Чернівецької області у справі № 2412/1-267/2011 : від 15.05.2012 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24553399> (дата звернення: 12.05.2021).
108. Митрофанов І. І. Загальна частина кримінального права України : навч. посіб. Одеса : Фенікс, 2015. 576 с. URL: http://www.kdu.edu.ua/new/metod/31_1196.pdf (дата звернення: 12.05.2021).
109. Киричко В. М. Проблема визначення суб'єкта зловживання впливом. *Кримінальне право*. 2015. С. 38–46. URL: <http://oaji.net/articles/2016/3229-1460009542.pdf> (дата звернення: 12.05.2021).
110. Постанова Верховного Суду Касаційного кримінального суду у справі № 686/8714/16-к : від 22.02.2018 р.

- URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72460348> (дата звернення: 12.05.2021).
111. Постанова Верховного Суду Касаційного кримінального суду у справі № 359/1848/15-к : від 26.06.2018 р.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75068777> (дата звернення: 12.05.2021).
112. Постанова Верховного Суду Касаційного кримінального суду у справі № 554/5090/16-к : від 29.03.2021 р.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938> (дата звернення: 12.05.2021).
113. Зловживання впливом (ст. 369-2 КК).
URL: https://pidru4niki.com/1523121060085/pravo/zlovzhivannya_vplivom_369-2#112 (дата звернення: 12.05.2021).
114. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова у справі № 646/1171/14-к : від 21.03.2014 р.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37788496>.
115. Дудоров О. О. Проблеми кваліфікації злочину, передбаченого ст. 368 Кримінального кодексу України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. С. 80–98.
URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/504/443> (дата звернення: 12.05.2021).
116. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення : Закон України від 11.06.2009 р. № 1508-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-17#Text> (дата звернення: 12.05.2021).
117. Вирок Ленінського районного суду м. Харкова у справі № 642/9380/14-к : від 01.04.2015 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/43368159> (дата звернення: 12.05.2021).

118. Вирок Апеляційного суду Харківської Області у справі № 642/9380/14-к : від 07.12.2015 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54070839> (дата звернення: 12.05.2021).
119. Ухвала Центрального районного суду міста Миколаєва у справі № 490/2433/19 : від 15.11.2019 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86280268> (дата звернення: 12.05.2021).

ДОДАТОК 1

Узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання владою або службовим становищем

№ справи	Фабула	Кваліфікація сторони обвинувачення	Аргументація суду
711/6749/15-к	Старший інспектор відділу інтендантського та господарського забезпечення виправної колонії Державної пенітенціарної служби, під час перебування на чергуванні відповідно з метою збуту в місця позбавлення волі незаконно придбав канабіс загальною масою 220,68г та, зберігаючи цей наркотичний засіб, перевіз його з метою подальшого збуту в місця позбавлення волі.	ч. 1 ст. 364 ч. 2 ст. 307	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків
694/1050/16-к	До спеціаліста відділу реєстраційно-екзаменаційної роботи ДАІ звернувся чоловік, який попередньо заволодів автомобілем шахрайським шляхом, із проханням про реєстрацію транспортного засобу. Спеціаліст оформив свідоцтво про реєстрацію автомобіля, який внаслідок дій чоловіка, що звернувся з проханням про реєстрацію, перебував у розшуку. Спеціаліст дав показання, у яких зазначив, що при перевірці автомобіля по системі НАІС ДДАІ з приводу наявності заборон щодо нього,	ч. 1 ст. 364	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність об'єктивної та суб'єктивної сторін злочину, зокрема, відсутність умислу на вчинення кримінального правопорушення за ст. 364

	він не додивився, що транспортний засіб перебував в угоні.		
711/4218/15-к	Заступник прокурора міста Черкаси у 2014 році вчиняв дії, що входять до повноважень прокурора, зокрема, самотійно приймав процесуальні рішення, за винятком деяких випадків. У одному з епізодів він, з метою одержання неправомірної вигоди у вигляді просування по службі, погодив повідомлення про підозру двом особам, достовірно знаючи про те, що в повідомлення про підозру останнім було внесено неправдиві відомості, які не відповідали матеріалам провадження та зібраним доказам. Пізніше цих осіб було взято під варту.	ч.1 ст. 364 ч.1 ст. 366 ч.2 ст. 372	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків
712/13770/16-к	Службова особа відділу державної виконавчої служби Черкаського районного управління юстиції Черкаської області незаконно зняв арешт транспортного засобу на користь третьої особи.	ч.1ст. 364 ч.1ст.366 ч.1ст.368	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків
532/233/14-к	Голова Юр'ївського районного суду Дніпропетровської області без проведення судового засідання прийняв постанову про зміну запобіжного заходу підсудному, в яку вніс завідомо неправдиві відомості, чим вчинив службове підроблення. Пізніше суддя, маючи умисел на звільнення останнього з-під варту та отримання за це неправомірної	ч. 2 ст. 15, ч. 1 ст. 364 ч. 1 ст. 366	Скасовано вирок суду першої інстанції, яким особу було визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364, з огляду на відсутність істотної шкоди матеріального характеру

	<p>вигоди, дав розпорядження секретарю судового засідання виготовити приповідну про направлення прийнятої вказаної постанови про зміну запобіжного заходу до установи, в якій він утримувався, після чого підписав вказану приповідну та затвердив постанову про зміну запобіжного заходу з-під варти на підписку про невиїзд, однак не довів злочин до кінця, адже був затриманий працівниками правоохоронних органів.</p>		
431/500/17	<p>Головний лікар Білокуракинської ЦРЛ вернувся з усною пропозицією до Білокуракинської районної ради про те, що він особисто підібрав житло, яке необхідно було придбати для лікарів центральної районної лікарні, на що попереднім рішенням Білокуракинської районної ради були виділені кошти в загальній сумі 695000 грн. Пізніше він уклав договір купівлі-продажу квартири на суму 290000 грн, знаючи, що її реальна ринкова вартість становить 170084 грн., таким чином діючи в інтересах власника квартири.</p>	ч. 1 ст. 364	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на недостатність доказів щодо наявності «корисливого умислу»
229/1197/15-к	<p>Начальник сектору боротьби з незаконним обігом наркотиків ГУМВС України при проведенні слідчої дії в квартирі, яка належить Особа_6. Обвинувачений, достовірно знаючи, що він, згідно своїх службових повноважень, не мав жодних</p>	<p>ч.1 <u>ст.364</u> ч. 2 ст. 190</p>	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність істотної шкоди у вигляді матеріальних збитків

	важелів впливу на хід та результат досудового розслідування по даному кримінальному провадженню, повідомив потерпілому ОСОБА_6 неправдиву інформацію про те, що він може допомогти йому уникнути кримінальної відповідальності в обмін на передачу йому певної суми грошових коштів. Особа_6 погодився та передав кошти.		
316/1358/17	Виконавач повноважень Енергодарського міського голови Запорізької області, достовірно знаючи про те, що умовами контракту не передбачені зазначені ним у розпорядженні підстави для звільнення підлеглого, підписав розпорядження про його звільнення, чим спричинив істотну шкоду охоронюваним законом інтересам територіальної громади м. Енергодара, у виді зайво витрачених грошових коштів з місцевого бюджету на загальну суму 101504,03 гривень.	ч. 1 ст. <u>364</u> ч. 1 ст. <u>172</u>	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність корисливого мотиву
554/6204/16-к	Директором та засновник ТОВ «Спеціалізоване монтажне управління №25», вступив у змову з директором Полтавського академічного обласного театру ім. М.В. Гоголя щодо умисного спільного використання останнім свого службового становища шляхом прийняття робіт, які фактично є невиконаними, та одержання без законних на те підстав	ч.2 ст. <u>27</u> , ч.2 ст. 364 ст. 366	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність корисливого мотиву

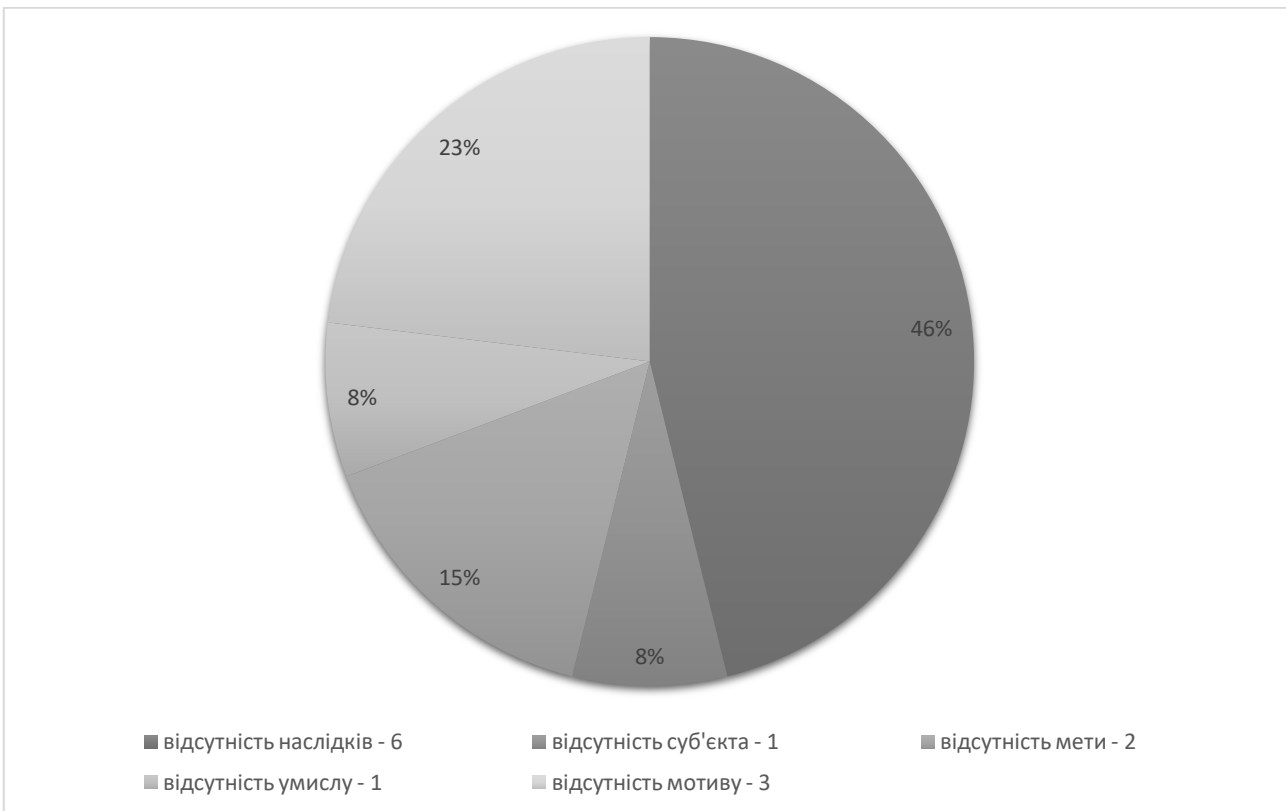
	грошових коштів за договором №160 від 21 грудня 2015 року.		
455/1282/16-к	Сільський голова, вчинивши службове підроблення акту обстеження земельної ділянки площею 0,25 га у та акту обстеження земельної ділянки площею 2,00 га, в яких власноручно підробив підписи від імені голови комісії по врегулюванню земельних відносин та рукописні записи дати складання вказаних документів, а також внісши неправдиві відомості у вищевказані акти, ініціював їх розгляд та затвердження на сесії сільської ради, що в подальшому, стало підставою для безкоштовної передачі двох вище зазначених земельних ділянок у власність третіх осіб.	ч.2 ст. <u>364</u> ч.2 ст. <u>366</u>	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на недостатність доказів вчинення кримінального правопорушення, зокрема, щодо наявності мети
243/4432/15-к	Начальник Слов'янської дистанції електропостачання, в порушення про порядок закупівлі товарів, робіт та послуг, у тому числі на які не поширюється вимоги діючого законодавства з питань державних закупівель, з метою надання неправомірної вигоди юридичній особі, не призначив відповідальну особу за проведення моніторингу цінової кон'юктури ринку та в подальшому уклав договори з ТОВ «МК Плюс» щодо поставки трансформаторів та щитів на загальну суму 399914,51 грн., що призвело до	ч. 2 ст. <u>364</u> ч. 1 ст. <u>366</u> ч. 2 ст. <u>367</u>	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність об'єктивної сторони злочину

	зайвих витрат ДП «Донецька залізниця».		
161/3483/17	Фахівець центру надання послуг, пов'язаних з використанням автотранспорту з обслуговування м. Луцька, маючи доступ до наявних баз даних щодо реєстрації, перереєстрації транспортних засобів, зокрема: НАІС, ДДАІ, МВС України, знаючи про те, що надані йому для реєстрації ТЗ є підробленими, діючи в інтересах невістановлених досудовим розслідуванням фізичних осіб, провів реєстрацію транспортного засобу як ввезеного з-за кордону та розмитненого у режимі «Імпорт» по вантажно-митній декларації з видачею державних номерних знаків та свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу.	ч. 2 ст. 364	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність об'єктивної сторони злочину
569/5592/15-к	У 2003 році начальник філії ПАТ «Державний ощадний банк України» Ф. в порушення статуту щодо мети діяльності банку (одержання прибутку від виконання банківських операцій та провадження іншої діяльності відповідно до законодавства), ініціював вилучення з договору оренди, укладеного між Управлінням економіки міста Рівне та Рівненським обласним управлінням ВАТ «Державний ощадний банк України», нежитлового приміщення, та послідовно передачу даного приміщення в оренду на користь посадових осіб	ч.2 <u>ст.364</u>	Залишено вирок районного суду без змін з огляду на відсутність мети як обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони злочину

	приватного підприємства «Олекс», що спричинило тяжкі наслідки Рівненському обласному управлінню ПАТ «Державний ощадний банк України».		
<u>701/613/16-к</u>	Секретар Іваньківської сільської ради, знаючи, що депутати Іваньківської сільської ради не голосували за питання щодо надання дозволу на виготовлення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства, склала протокол 38 сесії Іваньківської сільської ради 6 скликання від 13.11.2014 року, в який внесла завідомо не правдиві відомості про те, що 13 депутатів Іваньківської сільської ради проголосували позитивно за вищевказане рішення. У послідуєчому на підставі зазначеного протоколу сесії вона виготовила завідомо неправдивий офіційний документ - рішення Іваньківської сільської ради «Про надання дозволів на виготовлення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок для ведення особистого селянського господарства», яке в подальшому видала особам, яких воно стосувалось.	ч.2 <u>ст.364</u> ч. 2 <u>ст. 366</u>	Скасовано вирок суду першої інстанції з огляду на відсутність доказів, що могли б вказувати на завдання істотної шкоди

ДОДАТОК 2

Аналіз практики у діаграмі. Статистика на базі узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності складу злочину у справах про зловживання владою або службовим становищем

ДОДАТОК 3

Узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання повноваженнями службовими особами юридичних осіб приватного права

№ справи	Фабула	Кваліфікація сторони обвинувачення	Аргументація суду
733/2176/13-к	<p>Генеральний директор ПП «Будівельна та торгівельна компанія «Забудова» ОСОБА_3 з метою оформлення на ім'я кредиту на третіх осіб та отримання кредитних коштів у кредитній спілці вніс до довідок про доходи на ім'я цих третіх осіб недостовірні відомості щодо їх роботи в ПП «Будівельна та торгівельна компанія «Забудова», хоча на підприємстві вони не працювали, а в довідку про доходи на власне ім'я - недостовірні відомості щодо розміру заробітної плати, підробивши підпис у зазначених довідках від імені головного бухгалтера, яка на вказаному приватному підприємстві не працювала. Пізніше треті особи отримали кредитні кошти та передали їх ОСОБА_3, якими останній розпорядився на власний розсуд.</p>	<p>ч. 2 ст. 364 ч. 2 ст. 366 (кваліфікація суду першої інстанції)</p>	<p>Вирок суду першої інстанції скасовано та визнано винним у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 364-1 та ч. 1 ст. 366 КК України.</p>

11кп-791/322/15р.	Засновник та директор ТОВ «Актив Трейд Компані», будучи звільненим з посади, однак наділеним згідно статуту організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, внаслідок неналежного здійснення контролю за діяльністю посадових осіб Товариства, що виразилось у складанні та видачі видаткових накладних та складських квитанцій, які містили недостовірну інформацію про зберігання у зерновому складі Товариства неіснуючого насіння соняшника у зв'язку з чим ТОВ «Кернел-Трейд» та ПрАТ «Креатив» заподіяно майнові збитки. Суд першої інстанції кваліфікував діяння обвинуваченого як службову недбалість (ст. 367 КК України).	ч. 4 <u>ст. 190</u> , ч. 2 <u>ст. 364-1</u> , ч. 2 <u>ст. 366</u> , ч. 2 <u>ст. 194</u>	Скасовано вирок районного суду та призначено обвинуваченому покарання за статтями ч. 4 <u>ст. 190</u> , ч. 2 <u>ст. 364-1</u> , ч. 2 <u>ст. 366</u> , ч. 2 <u>ст. 194</u> КК України з огляду на сукупність доказів у кримінальному провадженні
11/796/13/2014	Директор філії ТОВ «Банк Фамільний», діючи за попередньою змовою з начальником відділу кредитування філії ТОВ «Банк Фамільний» ОСОБА_4 в інтересах ТОВ «Автокліма», порушуючи посадові інструкції, без прийняття рішення кредитною комісією Київської філії ТОВ «Банк Фамільний» про надання дозволу на кредитування співробітників ТОВ «Автокліма», без внесення подання на засідання кредитного комітету ТОВ «Банк Фамільний» та відсутності відповідного рішення кредитного комітету ТОВ «Банк Фамільний» про надання дозволу Київській філії ТОВ «Банк Фамільний»	ч. 2 ст. 364-1	Вирок суду першої інстанції скасовано та визнано винним у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 364-1 КК України

	<p>на кредитування співробітників ТОВ «Автокліма», не проводячи оцінку фінансового стану ТОВ «Автокліма» та перевірку достовірності поданих цим підприємством документів службою безпеки, юридичним відділом та відділом кредитування банку, діючи від імені банку, уклав з ТОВ «Автокліма» договір про надання банківських послуг членам трудового колективу вказаного підприємства, предметом якого була узгоджена взаємодія та співробітництво підприємства та банку по реалізації програм кредитування членів трудового колективу ТОВ «Автокліма». Суд першої інстанції кваліфікував діяння за ст. 364 КК України.</p>		
--	--	--	--

ДОДАТОК 4

Узагальнення судової практики про підтвердження/встановлення апеляційним судом відсутності/наявності складу кримінального правопорушення у справах про зловживання впливом

127/26479/ 14-к	СОБА_3 з метою виникнення у представника благодійного фонду «Фонд добрих людей» ОСОБА_7 впевненості у необхідності передачі ОСОБА_3 грошових коштів повідомив про необхідність досягнення домовленості з працівниками правоохоронних органів з метою прийняття останніми рішення про закриття кримінального провадження щодо керівників благодійних фондів «Фонд добрих людей» та «Люди в дії», повідомивши при цьому про необхідність передачі останнім грошової винагороди. В подальшому ОСОБА_3 висунув ОСОБА_7 вимогу щодо надання йому вигоди в розмірі 10 тис. грн. за вирішення питання щодо закриття кримінального провадження, досудове розслідування у якому здійснювалось на підставі заяви ОСОБА_3. ОСОБА_3 переконав ОСОБА_7 у тому, що лише за таких умов той зможе вирішити питання про закриття вищевказаного кримінального провадження та в подальшому отримав від ОСОБА_7 частину неправомірної вигоди. Суд першої інстанції кваліфікував дії ОСОБА_3 за ч. 1 ст. 190 КК України.	ч.3 ст. 369-2, ч.4 ст. 27, ч.2 ст. 15, ч.1 ст. 369 КК України	Поза увагою суду залишилось те, що статтею 369-2 КК України не передбачено наявності у винної особи повноважень на здійснення впливу на особу, уповноважену на виконання функцій держави та форма вказаного впливу. Відтак, вирок суду першої інстанції стасовано та визнано обвинуваченого винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 369-2, ч.4 ст. 27, ч.2 ст. 15, ч.1 ст. 369 КК України
	ОСОБА_1 повідомив начальника управління ветеринарної медицини в	В апеляційній скарзі прокурор посиляється на те, що ОСОБА_1	За змістом ч.2 ст.369-2 КК України суб'єктом цього злочину є лише

642/9380/1 4-к	<p>Харківському районі Харківської області ОСОБА_3, що йому стало відомо, що під час планової ревізії окремих питань фінансово-господарської діяльності Харківської районної державної лікарні ветеринарної медицини в діяльності лікарні виявлені порушення вимог чинного законодавства. ОСОБА_1 під час зустрічі пообіцяв ОСОБА_3 посприяти, щоб в акті планової ревізії лікарні не відображали виявлені порушення. За таке сприяння вказав про необхідність передачі ОСОБА_3 йому для керівництва ДФІ у Харківської області неправомірної вигоди у сумі 1000 Євро. ОСОБА_3 повідомив, що не має таких грошей і зможе передати суму в розмірі 5000 гривень, на що ОСОБА_1 повідомив, що йому треба узгодити це із керівництвом. ОСОБА_1 повідомив ОСОБА_3 про необхідність передачі йому неправомірної вимоги в сумі 3000 гривень додатково. ОСОБА_1 отримав від ОСОБА_3 неправомірну вигоду у розмірі 8000 гривень за вплив на прийняття рішення керівництвом ДФІ, які відповідно до п.п. 1-3 ст.4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» є особами, уповноваженими на виконання функцій держави. Суд першої інстанції визнав ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення,</p>	<p>здійснював керівництво підрозділом ДФІ, а отже одержав неправомірну вигоду за виконання ним дій по службі, а саме не відображення в акті планової ревізії лікарні виявлених порушень вимог чинного законодавства, а тому його дії слід кваліфікувати за ч.3 ст.368 КК України. Однак у суді ОСОБА_1 пояснив, що він не мав повноважень на внесення в акти перевірок змін, а отримав грошові кошти за сприяння перед керівництвом ДФІ.</p>	<p>приватна особа. Якщо неправомірну вигоду за вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, отримує службова особа, тоді дії такої особи належить кваліфікувати за відповідними частинами ст.368 КК України. Суд апеляційної інстанції скасував попередній вирок та визнав ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.3 ст.368 КК України.</p>
-------------------	---	--	---

	передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України.		
2412/1-267/2011	ОСОБА_3 займаючи посаду сільського голови отримав від ОСОБА_5 неправомірну вигоду на загальну суму 2 тис. доларів США за вплив на прийняття рішення сесією Старожадівської сільської ради про надання згоди на виготовлення проекту відведення земельної ділянки безоплатно у приватну власність ОСОБА_6 для ведення особистого селянського господарства орієнтовною площею 2 га із земель запасу сільської ради за межами населеного пункту. Суд першої інстанції визнав ОСОБА_3 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 369-2 КК України.	Диспозицією ч. 2 ст. 369-2 КК України передбачена можливість притягнення до кримінальної відповідальності, зокрема, за одержання неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особою, вповноваженою на виконання функцій держави. При цьому, як зазначено у примітці до даної статті, особами, уповноваженими на виконання функцій держави є особи, вказані у п. п. 1-3 ч. 1 <u>«Про засади запобігання корупції»</u> . Зі змісту останньої випливає, що нею визначене більш широке коло осіб, порівняно із тими, які є об'єктом впливу у контексті диспозиції ч. 2 ст. 369-2 КК України. Зокрема, як чітко вказано у диспозиції цієї статті, таким об'єктом може бути не будь-яка службова особа, а лише та, яка вповноважена на виконання функцій держави. Відповідно до положень ст. 5 Закону України <u>«Про місцеве самоврядування в Україні»</u> (від 21.05.1997 із наступними змінами) сільська рада входить у систему органів місцевого самоврядування. Отже, одержання	Скасовано вирок районного суду та визнано ОСОБА_3 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 368 КК України.

		<p>неправомірної вигоди за вплив на прийняття рішення особами, уповноваженими на виконання функцій місцевого самоврядування, не може бути кваліфіковане за <u>ст.369-2 ч.2 КК України</u>. В апеляційній скарзі прокурор просить перекваліфікувати дії ОСОБА_3 за ч. 2 ст. 368 КК України.</p>	
--	--	--	--

ДОДАТОК 5

Зведені показники звітів про склад засуджених за 2008-2019 роки в частині кількості осіб, засуджених за зловживання владою або службовим становищем

	ч. 1 ст. 364	ч. 2 ст. 364	ч. 3 ст. 364
2008 рік	116	291	106
2009 рік	101	373	122
2010 рік	170	400	138
2011 рік	197	341	219
2012 рік	129	218	196
2013 рік	57	121	139
2014 рік ³	53	53	27
2015 рік	19	24	виключено
2016 рік	10	12	виключено
2017 рік	8	8	виключено
2018 рік	1	4	виключено
2019 рік	2	0	виключено
2020 рік	1	5	виключено

³ У 2014 до Кримінального кодексу України було внесено низку змін, серед яких: 1) на підставі Закону України 1261-VII було внесено зміни до п. 3 примітки до ст. 364 КК України, відповідно до яких поняття «істотна шкода» перестала мати нематеріальний характер та 2) на підставі Закону України 746-VII було виключено ч. 3 ст. 364, що передбачала настання відповідальності за зловживання владою або службовим становищем, вчинених працівником правоохоронного органу.

ДОДАТОК 6

Зведені показники звітів про склад засуджених за 20011-2020 роки в частині кількості осіб, засуджених за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми

	ч. 1 ст. 364-1	ч. 2 ст. 364-1
2011 рік		15
2012 рік	4	36
2013 рік	15	29
2014 рік	5	14
2015 рік	4	14
2016 рік	2	15
2017 рік	1	8
2018 рік	6	9
2019 рік	3	5
2020 рік	2	11

ДОДАТОК 7

Зведені показники звітів про склад засуджених за 2011-2020 роки в частині кількості осіб, засуджених за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

	ч. 1 ст. 365-2	ч. 2 ст. 365-2	ч. 3 ст. 365-2
2011 рік		1	
2012 рік		2	
2013 рік			1
2014 рік			1
2015 рік			1
2016 рік			3
2017 рік			1
2018 рік	-	-	-
2019 рік	-	-	-
2020 рік	-	-	-

ДОДАТОК 8

Зведені показники звітів про склад засуджених за 2011-2020 роки в частині кількості осіб, засуджених за зловживання впливом

	ч. 1 ст. 369-2	ч. 2 ст. 369-2	ч. 3 ст. 369-2
2011 рік	2 (369-1)		
2012 рік	-	-	-
2013 рік	-	-	-
2014 рік	1 (369-1), 4 (369-2)	3(369-1), 53 (369-2)	3 (369-2)
2015 рік	1 (369-1), 4 (369-2)	91	5
2016 рік	6	138	
2017 рік	11	137	1
2018 рік	23	141	1
2019 рік	22	1 (369-1), 120 (369-2)	1
2020 рік	3 (369-1), 12 (369-2)	64	

ДОДАТОК 9

Список судових рішень, використаних для підготовки узагальнень

1. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах апеляційного суду Черкаської області від 12 грудня 2017 р. Справа № 711/6749/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86329875>. (дата звернення: 28.05.2020).
2. Ухвала колегії суддів судової палати у кримінальних справах Кропивницького апеляційного суду від 25 листопада 2019 р. Справа №694/1050/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85994662>. (дата звернення: 28.05.2020).
3. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Черкаського апеляційного суду від 26 вересня 2019 р. Справа № 711/4218/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84683217>. (дата звернення: 28.05.2020).
4. Ухвала колегії суддів судової палати в кримінальних справах апеляційного суду Черкаської області від 11 липня 2019 р. Справа № 712/13770/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83134375>. (дата звернення: 28.05.2020).
5. Вирок колегії суддів Судової палати з розгляду кримінальних справ Полтавського апеляційного суду від 15 березня 2019 р. Справа № 532/233/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80489372>. (дата звернення: 19.05.2020).
6. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Луганського апеляційного суду від 28 січня 2019 р. Справа № 431/500/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79514889>. (дата звернення: 28.05.2020).
7. Ухвала колегії суддів судової палати з кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення Донецького апеляційного суду від 19 грудня 2018 р. №. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78659939>. (дата звернення: 28.05.2020).

8. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Дніпровського апеляційного суду від 3 грудня 2018р. Справа № 316/1358/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78509144>. (дата звернення: 28.05.2020).
9. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Львівської області від 24 вересня 2018 р. Справа № 455/1282/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76733384>. (дата звернення: 28.05.2020).
10. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Полтавського апеляційного суду від 03 грудня 2018 р. Справа № 554/6204/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78406191>. (дата звернення: 28.05.2020).
11. Ухвала колегії суддів судової палати з розгляду кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення апеляційного суду Донецької області від 20 червня 2018 р. Справа № 243/4432/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74907460>. (дата звернення: 28.05.2020).
12. Ухвала колегії суддів апеляційного суду Волинської області від 17 квітня 2018 р. Справа № 569/5592/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73506542>. (дата звернення: 28.05.2020).
13. Ухвала колегії суддів апеляційного суду Волинської області від 17 квітня 2018 р. Справа № 569/5592/15-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73506542>. (дата звернення: 28.05.2020).
14. Ухвала апеляційного суду Чернігівської області у справі № 733/2176/13-к від 14 лютого 2015 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/42945147> (дата звернення: 12.05.2021).
15. Ухвала Апеляційного суду Херсонської області у справі № 11кп-791/322/15р : від 15.05.2015 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/44207749> (дата звернення: 12.05.2021).

16. Ухвала Апеляційного суду міста Києва у справі № 11/796/13/2014 : від 27.03.2014 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/38021086> (дата звернення: 12.05.2021).
17. Ухвала Апеляційноо суду Вінницької області у справі № 127/26479/14-к : від 11.10.2017 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69489100> (дата звернення: 12.05.2021).
18. Вирок Апеляційного суду Харківської Області у справі № 642/9380/14-к : від 07.12.2015 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54070839> (дата звернення: 12.05.2021).
19. Вирок апеляційного суду Чернівецької області у справі № 2412/1-267/2011 : від 15.05.2012 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24553399> (дата звернення: 12.05.2021).